

Stap naar de Buurt

PRAKTIJKONTWIKKELING EN EVALUATIE
VAN BURGERS VOOR BURGERS BIJ DE BRECHT

Marian van der Klein
Diane Bulsink

Stap naar de Buurt

PRAKTIJKONTWIKKELING EN EVALUATIE VAN
BURGERS VOOR BURGERS BIJ DE BRECHT

Marian van der Klein
Diane Bulsink

Met medewerking van Tessa van den Rozenberg

September 2016

Stap naar de buurt is een samenwerkingsverband van Stichting Volksbond Amsterdam en het Verwey-Jonker Instituut dat gefinancierd wordt door het Fonds Psychische Gezondheid

Inhoud

1	Managementsamenvatting	3			
2	Inleiding: onderzoek en praktijkontwikkeling	5			
	Een actueel onderwerp: burgerschap van GGZ-cliënten	5		Verwachtingen van B4B	17
	Stap naar de buurt: Burgers voor Burgers (B4B) bij de Brecht	5		Contacten en activiteiten	17
	Het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut	5		Wat willen cliënten?	17
	Leeswijzer	6		Concluderend	17
3	Praktijkontwikkeling B4B bij de Brecht	7	6	Buurtbewoners aan het woord	19
3.1	Inleiding	7	6.1	Inleiding	19
	Plan van aanpak B4B bij de Brecht	7	6.2	Belangrijkste resultaten	19
3.2	De praktijk van B4B bij de Brecht	7		Venserpolder	19
	B4B: vooral een kwestie van de activiteitenbegeleiders	8		Contacten en activiteiten	20
	Veranderingen op de werkvloer	9		Letten op leefbaarheid en overlast	20
	Meer nadruk op zelfzorg en onderling contact	9		Beeld van de Brecht	20
	Contact met de buurt	9		Het beeld van GGZ-cliënten	21
	B4B-activiteiten	9		Het beeld van Brechtbewoners	21
	Stap naar de buurt vraagt veel van medewerkers en buurtbewoners	10	6.3	Contact met Brechtbewoners	21
	Vrijwilligers	11		Concluderend	22
				Verder met B4B?	23
4	Bewoners van de Brecht aan het woord	13	7	Contact met organisaties in de buurt	24
4.1	Inleiding	13	7.1	Inleiding	24
4.2	Belangrijkste resultaten	13	7.2	Belangrijkste resultaten	24
	De bewoners van de Brecht	13		Buurthuizen	24
	Meedoen aan activiteiten	13		Stichting POZO	25
	Activiteiten in de buurt	14		Buurtwerkkamer Multibron	25
	Contacten	14		Burenbond	26
	Contacten in de buurt	15		Wijkagent	26
	Vertrouwen	15		Scholen	27
	Wensen	15		Zorg- en gezondheidsorganisaties	27
4.3	Concluderend	15	7.3	Bedrijven en winkels in de buurt	28
				Concluderend	28
5	Medewerkers van de Brecht aan het woord	16	8	Stap naar de buurt, conclusies: een kwestie van lange adem en duurzame investeringen	30
5.1	Inleiding	16		Lange adem, duurzame investeringen nodig	30
5.2	Belangrijkste resultaten	16		Op drie fronten gewerkt	30
	De medewerkers van de Brecht	16		Do's en don'ts naar aanleiding van B4B in Amsterdam Zuidoost	31
	Aan de slag met B4B	16			
	Stimuleren van contacten	17			

1 Managementsamenvatting

Stichting de Volksbond Amsterdam vangt al tien jaar mensen met zware psychische problematiek op midden in een woonwijk in Amsterdam Zuidoost. Op locatie de Brecht – een laagbouw flat in Venserpolder- wonen circa 35 mensen die zware medicijnen gebruiken en waarvan de meerderheid gediagnosticeerd is met schizofrenie. Vanaf het begin heeft de Volksbond de ambitie om haar cliënten als burgers te beschouwen. De Volksbond werkt met PAja! om het oordeel van cliënten over de eigen opvang te peilen. De Brecht heeft een kerngroep van cliënten die mede bepaalt hoe er op de locatie gewoond wordt. Oorspronkelijk kwam een deel van de bewoners van de Brecht van gesloten afdelingen in de GGZ. De Volksbond heeft deze bewoners welbewust een keus gegeven om dichtbij de gewone maatschappij te leven.

Het management van de Volksbond heeft in 2012 het model van Burgers voor Burgers (B4B) ontwikkeld. Elke locatie van de Volksbond heeft binnen dit model gewerkt aan:

- Het sociale netwerk rond de individuele cliënten: wie ken je wat kun je daarmee doen?
- Het onderlinge contact tussen cliënten: wij zijn burens van elkaar, wat kunnen wij voor elkaar betekenen?
- Het versterken van het contact met de buurt: wat kunnen we met organisaties en bewoners van de buurt organiseren om elkaar te ontmoeten en beter te gaan waar-deren?

Onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut hebben van de Volksbond en het Fonds Psychische Gezondheid de kans gekregen om de ontwikkeling van B4B op de Brecht in Amsterdam Zuidoost tot in detail te volgen en om de effecten van B4B over een langere tijd te onderzoeken voor cliënten met zware psychische problematiek.

De onderzoekers hielden interviews met cliënten en professionals die op de Brecht wonen respectievelijk werken: over hun werkzaamheden, dagbesteding, het leven in de buurt, hun contacten met buurtbewoners en de impact van B4B (2012, 2013 en 2014).

Ook spraken zij met het overkoepelende management van de Volksbond over hun bedoelingen met B4B (2012, 2013, 2015). Daarnaast werden er vragenlijsten uitgezet:

- Onder de bewoners van de Brecht (cliënten, 3x: begin 2013 en begin 2014, begin 2015).
- Onder de medewerkers van de Brecht (professionals, 2x: eind 2013 en eind 2014).
- Onder de buurtbewoners om de Brecht heen (burgers 2x: begin 2014, mei 2015).

Verder zijn er telefonische en face to face interviews gehouden met maatschappelijke organisaties in de buurt: buurthuizen, zorg- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties, scholen, winkels, en het gezondheidscentrum.

Naar aanleiding van het onderzoek zijn er duidelijke lessen te trekken, die ook in het kader van de huidige decentralisaties en ambulantisering van de zorg relevant zijn. We brengen ze met een brochure en dit eindrapport onder de aandacht van het publiek: gemeenten, wijkteams, professionals, cliëntenorganisaties en vrijwilligers in de zorg kunnen er hun voordeel mee doen. Dit eindrapport doet uitgebreid verslag van de onderzoeksbevindingen. De lessen luiden samengevat als volgt.

Les 1. Gemeente en GGZ, verwacht niet dat het snel of vanzelf gaat!

Ken de beperkingen van zware psychische problematiek.

Het klinkt als een open deur maar veel initiatieven die opgestart worden -ook door de GGZ zelf- gaan ervan uit dat contact tussen buurt en cliënten op redelijk korte termijn tot stand kan komen, als men de goede initiatieven maar neemt en aanstuurt op herstel en burgerschap. Dat mag misschien hout snijden voor zelfstandig wonende psychiatrische patiënten, maar voor mensen met een zware psychiatrische diagnose die afhankelijk zijn van zorg en begeleiding in hun dagelijks leven, zijn er meer investeringen nodig. En vooral veel geduld. Neem tijd om een plan te maken, en geef tijd om een realistisch plan uit te voeren.

Les 2. Organiseer passende activiteiten.

Het begin van een ontwikkelend burgerschap van mensen met zware psychiatrische problematiek ligt in begeleiding naar zelfzorg en zorg voor elkaar. Persoonlijke hygiëne, samen koken, boodschappen doen en samen buiten wandelen hebben prioriteit. Verder blijft het zoeken naar passende activiteiten die de match tussen de GGZ-cliënten met zware problematiek en de buurtbewoners en -organisaties- kunnen bewerkstelligen. Het simpelweg creëren van een moestuin waarin cliënten en buurtbewoners een klein lapje grond kunnen bewerken, heeft nog geen ontmoeting of contact tussen beide groepen tot gevolg, laat staan dat de vooroordelen verminderen. Steeds moet er gezocht worden naar momenten en gelegenheden waar beide groepen naartoe willen komen. En steeds moet er gezorgd worden dat die ontmoeting dan ook echt plaatsvindt. Maak de activiteiten niet te moeilijk: het samen koken en uitdelen van soep is haalbaarder dan het repareren van fietsen.

Les 3. Zorg op locatie voor intern draagvlak.

De hele opvanglocatie moet willen werken aan een burger/buren opstelling ten aanzien van elkaar (personeel, cliënten en buurtbewoners). Maak het werken aan herstel en burgerschap dus niet afhankelijk van één of twee functies. Zorg dat de zorgmedewerkers, de begeleiders bij het dagelijks leven, de therapeuten en de activiteitenbegeleiders allemaal hun best doen om de cliënten een stapje naar de buurt te laten maken. Bij mensen met een chronische zware psychiatrische aandoening hoeft men geen wonderen te verwachten, maar een gezamenlijke visie op wat er wel mogelijk is, is een voorwaarde om de missie te laten slagen. Samen een participatieschaal of een zelfredzaamheidsmatrix hanteren, of op de hoogte zijn van methoden om sociale netwerken te verbreden kan het interne draagvlak versterken.

Les 4. Netwerken met gespecialiseerde vrijwilligersorganisaties!

Vrijwilligers en vrijwilligerswerk bieden aanknopingspunten om contact tussen cliënten en buurtbewoners te verbeteren. Maar directe burens zijn vaak niet geneigd om vrijwilligerswerk te gaan doen in de zware psychiatrie. Gespecialiseerde vrijwilligersorganisaties als Humanitas en Mezzo kunnen dan beter een rol spelen. Zij hebben ervaring in de match tussen maatjes en mensen met een GGZ-problematiek en trekken bovendien ook het soort vrijwilligers dat de inspanning voor langere tijd wil doen.

Les 5. Blijf denken in kansen van GGZ-cliënten.

Hoe zwaar de problematiek ook is waarmee de cliënten kampen en hoe zeer zij ook bepaald worden door medicatie, er valt bijna altijd een stapje te doen in het contact met de wijk en de buurtbewoners. Elkaar gedag zeggen kan genoeg zijn. Doordat buurtbewoners geen hulpverleners of familie zijn hebben zij ook een andere plaats in het leven van GGZ-cliënten. Misschien wordt het contact niet intensief, maar dat wordt door beide partijen ook niet verwacht. Met welke organisatie of individuen u ook samenwerkt om het contact te verbeteren: blijf denken in de kansen van GGZ-cliënten!¹

¹ Een groot deel van deze managementsamenvatting is in 2015 verschenen als de brochure: Bewoners van de Brecht en de Bijlmer. Tips om het contact tussen GGZ-cliënten en de buurt te verbeteren. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

2 Inleiding: onderzoek en praktijkontwikkeling

Het wemelt tegenwoordig van methoden die het contact tussen verwarde, eenzame mensen en de wijk willen verbeteren: cursussen Vrienden maken, Elkaar laagdrempelig ontmoeten, Maatschappelijke Steun Systemen en maatjesprojecten schieten als paddenstoelen uit de grond. Maar hoe werkt zo'n proces precies als het intramurale cliënten betreft met een zware psychiatrische diagnose? Stichting Volksbond Amsterdam en het Verwey-Jonker Instituut werkten samen aan een stap naar de buurt van deze extra kwetsbaren in Amsterdam Zuidoost.

Een actueel onderwerp: burgerschap van GGZ-cliënten

Al jaren wordt er gewerkt aan de relaties tussen GGZ-cliënten en de buurt. Met de vermaatschappelijking van de zorg kwamen er steeds meer psychiatrische patiënten in gewone huizen in gewone wijken wonen. Maar het contact tussen de GGZ en de buurt kwam nauwelijks op gang. Zelfstandig wonende GGZ-cliënten en mensen in de opvang met zwaardere problematiek kregen nog steeds moeilijk aansluiting met de andere buurtbewoners. Het lijken gescheiden werelden waarin de drukte van het dagelijks bestaan, vooroordelen, de focus op het behandelplan en de scheiding tussen zorg en wonen hun tol eisen.

Maar vanaf 2015 verandert de decentralisatie van de zorg veel. GGZ-cliënten gaan van de AWBZ naar de Wmo. Daarmee wordt de gemeente verantwoordelijk voor zorg en ondersteuning van alle bewoners in de wijk, ook van de GGZ-populatie. Zelfredzaamheid en eigen kracht worden steeds belangrijker en versterking van het informele netwerk rond cliënten en andere burgers krijgt steeds meer aandacht. De buurt en de buurtbewoners komen dus opnieuw in beeld, ook bij de intramurale opvang van GGZ-cliënten. Herstel en burgerschap van GGZ-cliënten krijgt nieuwe impulsen en er worden opnieuw paden gezocht om het contact tussen buurt en GGZ te verbeteren.

Stap naar de buurt: Burgers voor Burgers (B4B) bij de Brecht

De Volksbond vangt al tien jaar mensen met zware psychische problematiek op midden in een woonwijk in Amsterdam Zuidoost. Op locatie de Brecht – een laagbouw flat in Venserpolder- wonen circa 35 mensen die zware medicijnen gebruiken en waarvan de meerderheid gediagnosticeerd is met schizofrenie. Vanaf het begin heeft de Volksbond de ambitie om haar cliënten als burgers te beschouwen. De Volksbond werkt met PAja! om het oordeel van cliënten over de eigen opvang te peilen. De Brecht heeft een kerngroep van cliënten die mede bepaalt hoe er op de locatie gewoond wordt. Oorspronkelijk kwam een deel van de bewoners van de Brecht van gesloten afdelingen in de GGZ. De Volksbond heeft deze bewoners welbewust een keus gegeven om dichtbij de gewone maatschappij te leven.

Het management van de Volksbond heeft in 2012 het model van Burgers voor Burgers (B4B) ontwikkeld. Elke locatie van de Volksbond heeft binnen dit model gewerkt aan:

- Het sociale netwerk rond de individuele cliënten: wie ken je wat kun je daarmee doen?
- Het onderlinge contact tussen cliënten: wij zijn burens van elkaar, wat kunnen wij voor elkaar betekenen?
- Het versterken van het contact met de buurt: wat kunnen we met organisaties en bewoners van de buurt organiseren om elkaar te ontmoeten en beter te gaan waar-deren?

Het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut

Onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut hebben van de Volksbond en het Fonds Psychische Gezondheid de kans gekregen om de ontwikkeling van B4B op de Brecht in Amsterdam Zuidoost tot in detail te volgen en om de effecten van B4B over een langere tijd te onderzoeken voor cliënten met zware psychische problematiek.

De onderzoekers hielden interviews met cliënten en professionals die op de Brecht wonen respectievelijk werken: over hun werkzaamheden, dagbesteding, het leven in de buurt, hun contacten met buurtbewoners en de impact van B4B (2012, 2013 en 2014). Ook spraken zij met het overkoepelende management van de Volksbond over hun bedoelingen met B4B (2012, 2013, 2015). Daarnaast werden er vragenlijsten uitgezet:

- Onder de bewoners van de Brecht (cliënten, 3x: begin 2013 en begin 2014, begin 2015).
- Onder de medewerkers van de Brecht (professionals, 2x: eind 2013 en eind 2014).
- Onder de buurtbewoners om de Brecht heen (burgers 2x: begin 2014, mei 2015).

Verder zijn er telefonische en face to face interviews gehouden met maatschappelijke organisaties in de buurt: buurthuizen, zorg- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties, scholen, winkels, en het gezondheidscentrum. En natuurlijk zijn de stukken rond B4B bestudeerd en hebben we af en toe participierend onderzoek gedaan bij buurtactiviteiten en dergelijke.

Naar aanleiding van het onderzoek zijn er duidelijke lessen te trekken, die ook in het kader van de huidige decentralisaties en ambulantisering van de zorg relevant zijn. We brengen ze met een brochure en dit eindrapport onder de aandacht van het publiek: gemeenten, wijkteams, professionals, cliëntenorganisaties en vrijwilligers in de zorg kunnen er hun voordeel mee doen. Dit eindrapport doet uitgebreid verslag van de onderzoeksbevindingen. De lessen vindt u in hoofdstuk 7 samengevat.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staan de observaties over de praktijkontwikkeling van B4B bij de Brecht. In hoofdstuk 3 bespreken we de resultaten van de twee metingen onder cliënten/bewoners van de Brecht. Hoofdstuk 4 brengt de resultaten van de enquêtes onder medewerkers in beeld. Hoofdstuk 5 gaat over de bewoners in de buurt, in de straten om de Brecht

heen. In hoofdstuk 6 komen vertegenwoordigers van organisaties uit de buurt aan het woord. Naar aanleiding van de bevindingen zetten we in hoofdstuk 7 de belangrijkste conclusies op een rij. Met het evaluatie-onderzoek hebben we ook tips voor het bredere veld kunnen formuleren.

Tot slot nog een woord van dank. Gedurende drie jaar zijn de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut zo af en toe te gast geweest op de Brecht. We willen de teamleider van de Brecht bedanken voor haar gastvrijheid, en de medewerkers en bewoners voor hun inbreng in het onderzoek. Dat wij onderzoek hebben kunnen doen bij de Brecht is te danken aan de voormalig bestuurder van de Volksbond Carmen Salvador. Zij wilde met haar organisatie nadrukkelijk leren over de do's en de don'ts van een onderneming als Burgers voor Burgers. En dat is gelukt. Mede dankzij financiering van het Fonds Psychische Gezondheid is iedereen een stap verder gekomen.

3

Praktijkontwikkeling B4B bij de Brecht

3.1 Inleiding

Op de Brecht wonen circa 35 GGZ-cliënten onder begeleiding van circa 20 professionals. De Brecht heeft als missie 'om cliënten met een langdurige en/of chronische complexe problematiek een veilige woonomgeving te bieden. Een woonomgeving waarin cliënten in staat gesteld worden om hun leven duurzaam te kunnen verbeteren. De Brecht biedt ondersteuning begeleiding en activering gericht op het samen met onze cliënten realiseren van passende duurzame zelfstandigheid'.

De meeste bewoners zijn met schizofrenie gediagnosticeerd. Deze ziekte is van invloed op het dagelijks functioneren. Belangrijkste negatieve symptomen zijn het verlies van energie en initiatief. Bij een kerngroep van zeven cliënten is er sinds drie jaar niettemin een positieve ontwikkeling gaande wat betreft cliëntparticipatie en activiteit. Op de Brecht wonen anno 2016 vooral cliënten met een indicatie van een zorgzwaartepakket van niveau 4 en 5. Er zijn daarnaast ook cliënten met het lichtere ZZP niveau 3.

Plan van aanpak B4B bij de Brecht

De Brecht is een van de vijf opvanglocaties die de Volksbond in beheer heeft. Elke locatie heeft de vrijheid om naar eigen inzicht vorm te geven aan jaarplannen en Burgers voor Burgers. In 2012 heeft de Brecht een plan van aanpak gemaakt voor B4B uitgaande van de algemene uitgangspunten van de Volksbond bij de B4B benadering. Het nieuwe zorgconcept Burgers voor Burgers (B4B) wordt daarin

'Een logische vervolgstap op cliëntenparticipatie' genoemd. 'Net als bij cliëntenparticipatie gaat het bij B4B om het realiseren van een volwaardige rol van cliënten in de samenleving. Bij B4B gaat om het verbinden van burgers in een wijk, waaronder onze cliënten. Om het realiseren van netwerken waarbinnen burgers iets voor elkaar kunnen betekenen.'

'Maatschappelijk steunsystemen' en 'loketten' zo stellen de auteurs, bieden niet voldoende aanknopingspunten voor netwerken volgens de auteurs en zijn bovendien 'te formeel'.

'Veel cliënten willen het label 'hulpvrager' niet meer. Integratie in een wijk zou op een natuurlijke en organische manier moeten lopen. Professionals nemen daarvoor, samen met de cliënten, het initiatief. [...] De rol van de professionals verandert [...]. Het gaat niet langer om betere zorg, maar om 'beter zorgen voor elkaar'. En het gaat niet langer om het top-down ontwikkelen en aanbieden van (zorg)producten, maar om co-ontwikkeling en co-uitvoering met belanghebbenden.'

Een belangrijke taak van professionals is het faciliteren, stimuleren en onderhouden van het nieuwe netwerk van cliënten in de wijk. Samen met die cliënten. Wanneer, waar en hoe is natuurlijk afhankelijk van de situatie en mogelijkheden van de cliënt.' (<http://www.volksbond.nl/>)

'Uitgangspunt van B4B is het uitgaan van de eigen kracht van mensen, van eigen mogelijkheden en potentie en van de eigen netwerken. Belangrijk is het aangaan van een nieuwe alliantie met, aan de ene kant de samenleving (buurt, wijk, verenigingen en organisatie op divers gebied, familie enz.) en aan de andere kant de locatie (bewoners en personeel). [...] Er wordt voor iedereen gestreefd naar een gewone buurtsituatie, iedereen is een gewone buurtbewoner met netwerken en sociale contacten in de buurt en daarbuiten zoals iedere redelijk normaal functionerende buurtbewoner dat heeft.'

3.2 De praktijk van B4B bij de Brecht

De concretisering van Burgers voor Burgers is bij de Brecht langzaam op gang gekomen. Dat heeft enerzijds te maken met de populatie die op de Brecht verblijft. Het is niet de gemakkelijkste groep GGZ cliënten om mee te werken aan activering en/of sociale contacten in de buurt. In het plan van aanpak wordt bijvoorbeeld de persoonlijke hygiëne van de cliënten als mogelijke belemmering voor contacten met buurtgenoten

genoemd: 'Een korte training/cursus zal hierbij kunnen helpen het inzicht van de bewoners op dit gebied te vergroten.'

Anderzijds heeft de trage start te maken met de ontwikkelingen in de decentralisaties en met vertrek en ziekte van personeel. Wat betreft de decentralisaties: het beschermd wonen bij de Brecht is vanaf 1 januari 2015 onder verantwoordelijkheid van de gemeente Amsterdam komen te vallen. Gemeenten zijn sinds de decentralisaties verantwoordelijk voor ondersteuning en begeleiding van haar inwoners. De nadruk is komen te liggen op de uitstroom van cliënten; meer mensen gaan met ondersteuning en zorg buiten een instelling wonen. Door deze veranderingen is de gemiddeld ZZP-indicatie van de Brechtbewoners gedurende de looptijd van B4B zwaarder geworden en dat heeft de 'stap naar de buurt' niet gemakkelijker gemaakt.

Daarnaast zijn er wisselingen in de teamleiding geweest. Eerst was één persoon verantwoordelijk voor alles op de locatie. In de loop van 2014 is er een splitsing van wonen en zorg gekomen. Sinds 2014 valt zorg onder de verantwoordelijkheid van de Manager zorg Wonen valt nog steeds onder de teamleider van de Brecht. De teamleider op de Brecht (en de medewerkers) zijn intensief bezig geweest met deze reorganisatie van de zorg. Dat heeft de aandacht voor B4B praktijken een tijd lang op een lager pitje gezet dan aanvankelijk verwacht. Verder kon degene die B4B concreet in het takenpakket had gekregen, door ziekte niet altijd aanwezig zijn.

B4B: vooral een kwestie van de activiteitenbegeleiders

Bij het overkoepelende management van de Volksbond was en is het de bedoeling om met B4B toe te werken naar een omslag bij alle medewerkers/alle functies. Dat lijkt op de Brecht nog weinig vorm te hebben gekregen.

De Brecht wilde aanvankelijk/volgens het plan van aanpak op verschillende niveaus aan B4B werken: via een projectgroep (met bewoners en professionals) en de teamleiding.

In het begin van B4B hebben de mentoren (individuele begeleiders) een cursus Sociale netwerken methodiek gevolgd en een eerste analyse gemaakt met de bewoners van hun individuele sociale netwerk. Hier is later echter niet veel meer mee gedaan. Het was daarnaast de bedoeling B4B op elke werkvergadering te bespreken. Misschien is dat formeel ook wel gebeurd, al bij aanvang van B4B heeft de teamleider van de Brecht B4B vooral bij de functie van activiteitenbegeleider neergelegd. Dat is uit praktische en inhoudelijke overwegingen gebeurd. Eerst lag B4B bij één activiteitenbegeleider, en later, na de zomer van 2013, bij alle drie de activiteitenbegeleiders om een beter gedragen aanpak te krijgen en meer vaart te kunnen maken.

De activiteitenbegeleiders vertellen ons in 2014 dat zij niet weten hoe de individuele begeleiders betrokken zijn bij B4B. Dat wil zeggen: de activiteitenbegeleiders betrekken de individuele begeleiders wel bij de activiteiten die zij organiseren, - ze nodigen hen uit en krijgen collegiale hulp van individuele begeleiders. Maar zij weten niet in hoeverre de individuele begeleiders B4B als nieuw zorgconcept gebruiken in hun werk. 'We merken daar niet zoveel van. Het zijn een beetje gescheiden circuits. Dat zal verschillen per individuele begeleider en is onder andere afhankelijk van de cliënt die zij begeleiden'. De teammanager van de Brecht noemt het implementeren van het nieuwe zorgconcept in de individuele begeleiding vooral een kwestie van implementeren 'op maat. Bij wie het kan wordt er gewerkt aan het netwerk in de buurt. Bij wie dat niet kan niet'.

Cliënten krijgen bij de intake op de Brecht een gesprek waarin het netwerk van de cliënt aan de orde komt en ook vindt er dan een driegesprek plaats met een activiteitenbegeleider, de zorgmedewerker en de cliënt om de mogelijkheden te verkennen. De zorgmedewerker vult jaarlijks de ZelfRedzaamheidMatrix (ZRM) in. In de loop van het proces van B4B is het niet gelukt om uitgebreid op die gezamenlijke intake door te borduren bij alle cliënten.

Veranderingen op de werkvloer

Halverwege 2014 vindt er voor B4B een belangrijke verandering plaats in de manier van werken door de professionals op de Brecht. Eerst waren alle medewerkers gebonden aan de locatie en hadden zij zowel woon- als zorgtaken. Hierna worden woon- en zorgtaken gescheiden en is er meer nadruk komen te liggen op eigen regie en zelfstandigheid van de cliënten. De Brecht is nu ingericht volgens het model van een hotel: de basis is aanwezig en ambulante begeleiding is op afroep. Op de locatie zijn altijd zo'n 7 à 8 hospitality medewerkers aanwezig die verantwoordelijk zijn voor de dagelijkse gang van zaken op het gebied van wonen. Daarnaast zijn er 6 à 7 zorgmedewerkers die niet op de locatie zitten, maar op afspraak komen (afhankelijk van de indicatie, zo'n 2,5 tot 3 uur per cliënt per week). Ook heeft de Brecht zoals gezegd wonen en zorg gesplitst; de manager zorg houdt zich bezig met de ambulante zorg, de manager wonen richt zich op wonen en een assistent-manager wonen- tevens teamleider op de Brecht- heeft ook B4B onder haar hoede.

Meer nadruk op zelfzorg en onderling contact

B4B wordt op de Brecht breder geïnterpreteerd dan contact met de buurt, ook onderling contact tussen de bewoners en zelfzorg vallen er inmiddels onder. Die laatste twee hebben gaande weg steeds meer nadruk gekregen. De hospitality medewerkers stimuleren sinds zomer 2014 het onderlinge contact tussen de Brechtbewoners bijvoorbeeld door het begeleiden van een kookgroep. Zij letten ook steeds meer op de persoonlijke hygiëne van de bewoners. Ze vragen hen vaker of ze zichzelf gewassen hebben en sporen hen aan tot gebruik van de wasmachine. Zelfzorg krijgt steeds meer aandacht op de woonlocatie. Wie wil functioneren als burger moet zo goed mogelijk voor zichzelf kunnen zorgen. De hospitality medewerkers zijn er van overtuigd dat goede zelfzorg helpt bij het contact maken met anderen.

Contact met de buurt

De drie activiteitenbegeleiders zijn verantwoordelijk voor het contact met de buurt en blijven ook na de veranderingen op de werkvloer, de belangrijkste trekkers van B4B in relatie tot de buurt. Zij werken vooral aan de relaties met andere organisaties in de buurt (meest welzijnsorganisaties), en aan de relatie met buurtbewoners in de directe omgeving van de Brecht. Ook werven zij vrijwilligers en organiseren zij activiteiten waar buurtbewoners, Brecht-bewoners en buurtorganisaties elkaar kunnen ontmoeten.

De zorgmedewerkers –die nu in de ambulante begeleiding werken- houden zich nauwelijks met B4B bezig.

We hebben het onderzoeksresultaat van 'Stap naar de buurt' in september 2015 besproken met de teamleiders en het MT van de Volksbond. De aanwezigen waren het er over eens dat de verbinding tussen wonen en zorg via B4B nu na de reorganisatieperikelen opnieuw meer vorm dient te krijgen. De Volksbond is inmiddels in rustiger vaarwater en het personeel voelt weer wat meer ruimte om te investeren in het contact tussen de verschillende disciplines rond de cliënt. De vijf locaties willen daarbij leren van elkaar.

B4B-activiteiten

Het management van de Volksbond heeft in 2012 het model van Burgers voor Burgers ontwikkeld. Elke locatie van de Volksbond heeft binnen dit model gewerkt aan:

- Het versterken van het contact met de buurt: wat kunnen we met organisaties en bewoners van de buurt organiseren om elkaar te ontmoeten en beter te gaan waarderen?
- Het onderlinge contact tussen cliënten: wij zijn burens van elkaar, wat kunnen wij voor elkaar betekenen?

- Het sociale netwerk rond de individuele cliënten: wie ken je, wat kun je daarmee doen?

De eerste twee punten hebben, mede door de plaatsing van B4B bij de activiteitenbegeleiders, meeraandacht gekregen dan het derde. Concreet hebben de plannen zich vertaald in: Relaties met een aantal buurthuizen (Spinnewiel, Boeninhuis, Anansi), buurtorganisaties (Buurtwerkkamer Multibron en Burenbond) en welzijnsorganisaties (POZO en Stichting SES), zie verder hoofdstuk 6; met sleutelfiguren van professionele organisaties. Er is een lijst van activiteiten die cliënten in de buurt kunnen doen.

- Open dagen op de Brecht waarbij buurtbewoners kennis kunnen maken met Brechtbewoners, bijvoorbeeld een tafelgesprek tussen bewoners en kinderen uit de buurt, buurtbarbecue, burendag, buurtlunch en de viering van het tien jarig bestaan van de Brecht. Daarnaast doet de Brecht sinds 2015 mee met Het 'bankjescollectief': dat houdt in dat de Brecht vier a vijf keer in de zomer de voordeur opent voor de buurtbewoners die dan langs kunnen komen.
- Vanaf februari 2014 is een moestuin gestart en een fietsreparatieplaats geopend achter op het 'binnenveld tussen de flats waar buurt en Brechtbewoners wonen. De fietsreparatieplaats is wegens gebrek aan animo onder de Brechtbewoners in 2015-2016 een periode op non-actief geweest. Er was wel vraag naar fietsreparaties vanuit de buurt, maar er was maar één vrijwilliger en geen enkele cliënt die mee hielp in de werkplaats.²
- Activiteiten samen met andere organisaties zoals een disco en kerstmarkt in samenwerking met het Boeninhuis/Stichting SES. Vanaf 2015 zijn twee projecten gestart in samenwerking met de Buurtwerkkamer Multibron; het soepproject en een tweedehandskledingwinkel.

- Twee keer per week is er een wandelgroep waarbij bewoners door de buurt wandelen en ergens iets gaan drinken.
- Vanaf het begin worden vanuit de Brecht activiteiten georganiseerd waarbij er aan de leefbaarheid van de buurt wordt gewerkt als papierprikacties en boomspiegels beplanten.
- De kookgroep is een voorbeeld van een activiteit die het onderling contact tussen bewoners stimuleert. In de loop van 2014 is dit gestart met een groepje bewoners dat gezamenlijk kookte en at, vanaf 2015 wordt er ongeveer twee keer per week gekookt door en voor bewoners, met ondersteuning van medewerkers. Een keer per twee weken koken de bewoners voor de soepgroep met Multibron.
- De mentoren (individuele begeleiders) hebben bij de start van B4B een eerste analyse gemaakt met de bewoners van hun individuele sociale netwerk. De afgelopen jaren zijn er steeds vaker familieleden en vrienden van bewoners uitgenodigd bij activiteiten op de Brecht.

Stap naar de buurt vraagt veel van medewerkers en buurtbewoners

Op de buurtactiviteiten van de Brecht komen tussen de 10 en 15 buurtbewoners. Er zijn ook vaak evenzoveel medewerkers (professionals en vrijwilligers) en net zoveel bewoners/cliënten. Daarnaast komen er professionals van andere organisaties (de stadsdeelgemeente, bewonersorganisaties, buurthuizen, welzijnsorganisaties). De bewoners van de Brecht zorgen voor eten, koffie en thee of ze doen mee aan een programma onderdeel, maar er ontstaat tijdens de activiteiten weinig contact tussen de hen en de buurtbewoners. Desgevraagd zeggen de meest actieve Brecht-bewoners dat het goed is zo. *'Elkaar gedag zeggen, en een kopje koffie inschenken is genoeg'*. De bewoners van de Brecht hebben niet zoveel behoefte aan sociaal intensieve gesprekken of dieper gaande contacten. In een onlangs verschenen (begin 2014) proefschrift werd geconstateerd dat

² Inmiddels heeft een cliëntvrijwilliger van de Volksbond de fietsreparatieplaats weer opgepakt en wordt er met samenwerkingspartner Stichting Streetcornerwork over een vervolg gebrainstormd.

dergelijke sociale contacten over het algemeen als veel te ingewikkeld worden ervaren door GGZ-Cliënten. (Wilrycx, 2014).³

Wanneer het op de B4B-projecten aankomt, is een belangrijke taak van de activiteitenbegeleiders de kar te trekken. Het is aan hen de bewoners te motiveren. Dat is wel eens lastig. Zo zijn er slechts enkele mensen geïnteresseerd in het werken in de moestuin (ongeveer drie Brecht-bewoners en vijf buurtbewoners) en kost het vrij veel moeite om hen (en anderen) daarin te betrekken. Vaak hebben bewoners geen zin, of zijn ze er snel op uitgekeken: 'Je boekt wel wat winst, maar sommige bewoners moet je heel erg activeren.' Het moestuinproject wordt door de activiteitenbegeleiders in 2015 deels een succes genoemd, deels heel tijdrovend. Ook geven zij aan dat het lastig is een stapje terug te doen als een project eenmaal loopt: in de praktijk blijkt continue aandacht nodig te zijn van de activiteitenbegeleiders om te voorkomen dat een project instort. De activiteitenbegeleiders zijn enthousiast over het project waarbij een keer in de maand (de eerste keer was net geweest ten tijde van het gesprek) tweedehands kleding verkocht wordt door de bewoners van de Brecht. De kleding is afkomstig van donaties van medewerkers en buurtbewoners. Ook het soepproject wordt een succes genoemd. Met drie bewoners wordt er boodschappen gedaan en soep gemaakt. Die soep wordt daarna verkocht in de buurt. Dit heeft er onder andere toe geleid dat een buurtbewoner gevraagd heeft of de Brechtbewoners voor 25 mensen soep wilden maken. Een positieve ontwikkeling van de projecten is volgens de twee activiteitenbegeleiders die wij in 2015 spraken dat de bewoners zelfverzekerder, zelfstandiger en mondiger worden.

Met de buurt zelf is op nog een andere manier contact: een activiteitenbegeleider organiseert twee keer per week een wandelgroep (sinds 2015). Met een groepje bewoners

wandelen ze dan door de wijk. Soms gaan ze ergens koffie drinken. De betrokken activiteitenbegeleider let dan op dat de bewoners er enigszins representatief uitzien 'want ze worden al vaak genoeg raar aangekeken.' Zij merkt dat er meer contact is tussen buurt en bewoners. Soms worden de Brechtbewoners begroet tijdens het winkelen (door buurtbewoners) en volgens haar worden ze steeds vaker welkom ontvangen wanneer ze ergens iets gaan drinken – al hebben ze af en toe nog te maken met vooroordelen en denken winkeliers bijvoorbeeld dat ze een dakloze voor zich hebben.

Al met al blijft de interesse in de projecten problematisch, zowel vanuit de buurt als vanuit de bewoners. Een van de activiteitenbegeleiders denkt dat dit te maken heeft met een individualistische samenleving waarin nu van bovenaf besloten wordt 'dat we meer met en voor elkaar moeten doen' (participatiesamenleving). Andere belemmeringen in contact met de buurt zijn dat veel van de bewoners van de Brecht vanuit een gesloten afdeling komen, en dat de dagbesteding een relatief nieuwe ontwikkeling is. Voor veel bewoners is een praatje maken met iemand moeilijk of spannend. Bovendien hebben de ziekte en medicatie hun invloed op hoe de bewoners zich gedragen naar buiten toe. Andersom zijn er ook uitdagingen: soms weten buurtbewoners niet hoe ze om moeten gaan met de Brechtbewoners. Vrijwilligers vinden voor de projecten gaat niet eenvoudig, er is wel animo voor het type werk, maar mensen willen het vaak niet vrijwillig doen.

Vrijwilligers

De activiteitenbegeleiders vertellen in 2014 dat het werven van vrijwilligers ondanks investeringen in tijd en energie een moeizaam proces is. Dat wil zeggen er is niet altijd even veel resultaat. Van de acht vrijwilligers die in 2014 aan de slag zijn (bij computerles, fietsenmakerij en kookgroep), waren er maar drie uit de buurt. De anderen komen van verder: ze zijn door een bevriende professional op expertise gevraagd (fietsenreparatie) of kennen een bewoner van vroeger. De onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut

3 Greet Wilrycx promoveerde 14 februari 2014 op het proefschrift: *Evaluation of a recovery-oriented care training program for mental health care professionals*. Haar promotie werd vooraf gegaan door de studieochtend 'De weg naar herstel ligt open...hoe nu verder?' Zie ook: <http://www.ggzbreburg.nl/nl-nl/Nieuws/2014/Promotie-Greet-Wilrycx-op-14-februari.aspx>.

zijn hier niet verbaasd over. We weten uit eerder onderzoek dat mensen over het algemeen niet perse graag vrijwilligerswerk doen in hun eigen buurt. In 2015 horen we van de locatiemanager dat het aantal vrijwilligers inmiddels is gegroeid, er zijn dan tien vrijwilligers actief bij de Brecht. Zij zijn betrokken bij receptie en keukenwerk, de buurtmoestuin, de kledingwinkel en kamertraining. Deze mensen komen uit Amsterdam Zuidoost, de meesten niet uit Venserpolder. De vrijwilligers worden vaak geworven via de vrijwilligerscentrale.

We weten uit eerdere onderzoeken (literatuur) en van vrijwilligersorganisaties die vrijwilligerswerk/buddyprojecten in de GGZ organiseren dat vooral mensen met affiniteit (en zonder angst) voor GGZ cliënten bereid zijn om vrijwilligerswerk te doen met deze groep. Meestal zijn dat ex GGZ-clients en familie van GGZ-clients. – Op de opening van de moestuin hebben we deze vrijwilligers ook ontmoet. Familie van GGZ cliënten kennen de problematiek van huis uit, maar willen die expertise graag buiten de directe familie inzetten. Binnen de familie voelt het namelijk eerder als min of meer verplichte mantelzorgbetrokkenheid, en mini of meer verplichte betrokkenheid van het systeem bij de al lang durende therapeutische behandeling. De aanvankelijke zoektocht van de Brecht naar vrijwilligers uit de buurt is met veel enthousiasme gebeurd, maar leverde niet veel op. Een betere match kwam tot stand met mensen die verder weg woonden en die affiniteit met de doelgroep hebben.

Het Verwey-Jonker Instituut heeft de Volksbond in de bespreking met het MT geadviseerd om ook eens contact te leggen met de lokale afdeling van Humanitas. Humanitas organiseert intensief maatjeswerk met moeilijker doelgroepen. De vrijwilligers van Humanitas geven zich op als buddy van iemand. Ze zijn vaak op zoek naar wat uitdagender vrijwilligerswerk, en contact met GGZ-clients hoort daar bij.

4 Bewoners van de Brecht aan het woord

4.1 Inleiding

Bij de Brecht worden circa 35 GGZ-cliënten opgevangen. In januari/februari van 2013, 2014 en 2015 hebben we deze bewoners gevraagd een enquête in te vullen.⁴ In 2013 hebben 24 bewoners de enquête ingevuld (69%), in 2014 waren dat er 21 (60%) en in 2015 bestond de respons uit 19 bewoners (54%).⁵ Thema's die in de enquête aan bod komen zijn tevredenheid over het wonen in de Brecht, de dagelijkse bezigheden, de contacten van bewoners (onderling en met de buurt), activiteiten en dagbesteding. Ook vroegen we de bewoners naar hun eigen inschatting van sociale vaardigheden, hun gevoelens en wensen ten aanzien van sociaal contact en activiteiten.

In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste resultaten van de enquêtes. Per thema een algemeen beeld geschetst van de bewoners van de Brecht en we gaan in op opvallende veranderingen in de tijd dat B4B heeft gelopen.⁶ Ook doen we aan het eind van dit hoofdstuk een aantal aanbevelingen voor het versterken van het contact tussen de buurt, buurtbewoners en bewoners van de Brecht.

4.2 Belangrijkste resultaten

De bewoners van de Brecht

Bij de Brecht wonen circa 35 mensen met zware psychische problematiek. De RIBW-locatie staat in de wijk Venserpolder en bestaat uit een laagbouwflat. De meeste Brecht-

bewoners gebruiken zware medicijnen en meer dan twintig van hen hebben de diagnose schizofrenie. In de Brecht wonen geen mensen met een grillig ziekteverloop, hun ziekte is vooral stabiel.

Gedurende de looptijd van B4B is er veel veranderd door o.a. de decentralisatie van de zorg en ambulantisering. Zoals in hoofdstuk 2 al beschreven, is het beschermd wonen bij de Brecht vanaf 1 januari 2015 onder verantwoordelijkheid van de gemeente Amsterdam komen te vallen. De nadruk is komen te liggen op de uitstroom van cliënten; meer mensen gaan met ondersteuning en zorg buiten een instelling wonen. Door de veranderingen is de gemiddeld ZZP-indicatie van de bewoners zwaarder geworden. Deze veranderingen in de populatie van Brechtbewoners, heeft mogelijk zijn invloed op de resultaten van het onderzoek.

De meeste bewoners van de Brecht hadden het in 2013 al naar hun zin bij de Brecht en dit is gedurende de looptijd van B4B niet veranderd. In de periode dat wij het onderzoek hebben gedaan zegt steeds ongeveer de helft van de bewoners 'klaar te zijn om te verhuizen naar begeleid wonen of naar een eigen huisje (met of zonder begeleiding)'. Het is echter de vraag hoe realistisch dit beeld is, gezien de zwaarte van de problematiek van de Brechtbewoners.

Meedoen aan activiteiten

Hoewel de meerderheid van de bewoners van 2013 tot 2015 zegt (heel) weinig activiteiten te doen, is er een opwaartse trend te zien. In 2013 gaf een zesde van de bewoners aan dat zij (heel) veel activiteiten deden en in 2015 is dit bijna de helft (11 van de 24). Bewoners zijn actiever geworden gedurende de looptijd van B4B. Ook zijn er minder bewoners die nergens zin in hebben. Op de vraag 'het komt vaak voor dat ik nergens zin in heb' wordt in 2013 door meer dan de helft klopt (*helemaal*) geantwoord. In 2015 is dit nog maar een kwart.

4 De enquêtes zijn afgenomen in de woonkamer tijdens de lunch. Invullers zijn in 2013 beloond met sigaretten en snoep, in 2014 met snoep en 2 euro, en in 2015 met rookworst en 2 euro. Zowel in 2014 als 2015 waren extra inspanningen nodig om bewoners de enquête te laten invullen. Er zijn toen flyers opgehangen in de woonkamer en op de gangen ter herinnering.

5 Er is sprake van een teruglopende respons. Wij hebben daar geen afdoende verklaring voor, mogelijk speelt de gemiddeld zwaardere ZZP-indicatie van de doelgroep hierbij een rol.

6 We vergelijken daarbij de resultaten van de enquête 2013, 2014 en 2015 met elkaar. Iets wordt als een verandering opgemerkt als de respons op een antwoordcategorie met meer dan 10% is veranderd.

Wat opvalt is dat het aantal bewoners dat dagbesteding doet of een opleiding volgt, is toegenomen. Tijdens de laatste meting gaven twee bewoners aan een opleiding te volgen terwijl bij de vorige metingen niemand dit deed. In 2013 deed slechts een enkele bewoner aan dagbesteding, in 2015 is dit meer dan één derde. Bewoners houden zich (waarschijnlijk mede hierdoor) in 2015 minder bezig met inactieve bezigheden. Het aantal bewoners dat zegt overdag te slapen is gehalveerd. Bewoners geven ook aan minder binnen en buiten rond te hangen. Een grote meerderheid van de bewoners zegt in 2013 overdag tv te kijken of te computeren, in 2015 is dit iets meer dan de helft. Ook is het gebruik van drank en drugs afgenomen. Slechts een enkeling van de bewoners zegt dit nog te doen, terwijl in 2013 de helft zei te gebruiken.

Activiteiten in de buurt

B4B lijkt er niet voor gezorgd te hebben dat meer cliënten van de Brecht naar activiteiten in de buurt gaan. Een kwart van de bewoners geeft aan nooit naar activiteiten in de buurt te gaan en dit is gedurende de looptijd van B4B niet veranderd.

Wel is er een verschuiving in het soort buurtactiviteiten dat gedaan wordt in de buurt en gaat een aantal (5) actieve cliënten in 2015 naar meer verschillende buurtactiviteiten dan in 2013. Wanneer de respondenten moeten aankruisen naar wat voor activiteiten ze in de buurt gaan zien we het volgende: 17% kruist in 2015 spelletjes aan ten opzichte van 4% in 2013, 28% kruist barbecue aan ten opzichte van 8% in 2013, 22% kruist tuinonderhoud aan ten opzichte van 8% in 2013, 17% kruist koken aan ten opzichte van 4% in 2013 en ging in 2013 nog geen enkele bewoner naar creatieve activiteiten, in 2015 doet iets meer dan een tiende dit. Tegelijkertijd gaan Brechtbewoners minder naar de markt (in 2013 bijna de helft, in 2015 nog maar een enkeling), minder winkelen (van twee derde naar een derde) en naar de disco (van een vijfde naar een twintigste). Wat verder opvalt is dat de Brechtbewoners minder frequent naar activiteiten in de buurt gaan. Zo gaat een kleiner deel (een vijfde) meer dan één keer per week naar een activiteit

in de buurt, dan in 2013 het geval was (toen was dit een derde). Dit hangt waarschijnlijk samen met een verschuiving in het type activiteit dat de Brechtbewoners doen, winkelen is bijvoorbeeld een activiteit die gemakkelijk vaker per week te doen is.

Contacten

In 2013 gaf één vijfde van de bewoners aan (heel) veel sociale contacten te hebben, in 2015 zijn dit er 6 op de 10. Ook zegt meer dan de helft (9 van de 17) in 2015 'meer sociale contacten hebben dan vorig jaar'. Daarnaast geeft in 2015 een grote meerderheid van de cliënten aan dat het (helemaal) klopt dat zij elke dag een praatje met iemand maken, terwijl dit in 2013 voor iets meer dan de helft van de cliënten gold. Kortom, de bewoners hebben meer sociale contacten gekregen gedurende de looptijd van B4B. De bewoners is ook gevraagd hoe zij zichzelf inschatten als het om het maken van nieuwe contacten gaat. De helft van de bewoners schat dit positief in, dit is geen noemenswaardige verandering ten opzichte van vorige jaren.

De overgrote meerderheid van de bewoners zegt contact te hebben met familie en begeleiders. Deze cijfers zijn niet veranderd over de jaren. Bijna drie kwart van de bewoners maakt wel eens een praatje met medebewoners en bijna één derde eet of kookt wel eens met medebewoners, hierin zijn vanaf 2013 geen verschillen in ontstaan. Opvallend is dat in 2013 bijna de helft van de bewoners wel eens op visite ging bij een medebewoner, in 2015 is dit minder dan een kwart. Ook zijn in 2015 minder dan de helft van de cliënten bevriend met een medebewoner, terwijl dit in 2013 nog voor zes van de tien cliënten gold. Het contact met medebewoners bij activiteiten buitenshuis is echter juist toegenomen, van een enkeling die op deze manier wel eens contact had met medebewoners naar een kwart van de bewoners.

Contacten in de buurt

Voor de bewoners van de Brecht is er weinig veranderd als het gaat om contacten in de buurt. Net als in 2013 en 2014 is er in 2015 weinig contact met buurtbewoners. Ongeveer de helft maakt wel eens een praatje met buurtbewoners. Voor andere activiteiten met mensen uit de buurt ligt het aandeel lager. De helft van de bewoners zegt helemaal geen contact te hebben met buurtbewoners, dit is niet veranderd gedurende de looptijd van B4B. Hoewel de mate van contact in het algemeen is toegenomen, hebben de bewoners niet meer contacten in de buurt gekregen.

Vertrouwen

Ongeveer de helft van de bewoners heeft vertrouwen in andere mensen. Dit is gedurende de looptijd van B4B niet veranderd. Het zelfvertrouwen is echter toegenomen. In 2013 gaf een derde van de bewoners aan dat zij zelfvertrouwen hebben, in 2015 is dit bijna twee derde. Ook vinden in 2015 minder bewoners het moeilijk om een praatje te maken met mensen die zij niet kennen (een derde) dan in 2013 (bijna de helft).

Wensen

De behoefte om leuke dingen te doen is afgenomen ten opzicht van voorgaande jaren. In 2013 had bijna twee derde de wens om meer leuke dingen te doen. In 2015 is dit afgenomen tot iets minder dan de helft. Het aantal cliënten dat elke week wel iets leuks onderneemt is gedurende de looptijd van B4B gestegen van bijna de helft in 2013, tot bijna driekwart in 2015. Ondanks dat de cliënten zeggen meer sociale contacten te hebben, zou de helft nog steeds graag 'meer leuke contacten' hebben, hetzelfde geldt voor contacten in de buurt. De helft van de bewoners geeft aan zich vaak alleen te voelen, dit is de afgelopen jaren niet veranderd.

4.3 Concluderend

De bewoners van de Brecht zijn in de loop van het volgen van B4B actiever geworden. Het lijkt er op dat dit voor een deel wordt veroorzaakt doordat een grotere groep bewoners naar dagbesteding gaat of een opleiding volgt. De dagindeling van cliënten is wezenlijk veranderd. De bewoners slapen minder en hangen minder rond (zowel binnen als buiten) ze kijken minder tv, computeren minder en gebruiken minder drugs of drank.

B4B lijkt geen grote verschuiving te hebben veroorzaakt in het aantal bewoners dat activiteiten in de buurt doet. Wel is er een verschuiving waar te nemen in het soort activiteiten dat Brechtbewoners in de buurt doen. Zo wordt er minder gewinkeld en gaat een kleine groep actieve Brechtbewoners naar veel verschillende buurtactiviteiten, zoals naar een feest of barbecue, spelletjes, tuinonderhoud en koken. Vooral een klein groepje actieve bewoners komt steeds komt opdagen bij de verschillende activiteiten die vanuit B4B worden georganiseerd. De wens om meer leuke dingen te doen is dan ook afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren, maar tegelijkertijd heeft nog bijna de helft van de bewoners behoefte aan meer leuke activiteiten.

Wat ook veranderd is, is dat Brechtbewoners meer sociale contacten hebben. Wanneer het gaat om contact met de buurt is er echter weinig veranderd. Brechtbewoners hebben vooral onderling meer contact bij activiteiten in de buurt. Het simpelweg organiseren van activiteiten waarbij zowel Brechtbewoners als buurtbewoners worden uitgenodigd, zorgt niet automatisch ook voor meer contact tussen beide groepen. Het is belangrijk om na te denken over de condities waaronder de ontmoeting tussen de Brechtbewoners en andere buurtbewoners daadwerkelijk plaatsvindt. De helft van de Brechtbewoners zou graag meer leuke contacten hebben en contacten in de buurt. Op dit vlak valt er dus nog het een en ander door B4B te verbeteren.

5 Medewerkers van de Brecht aan het woord

5.1 Inleiding

Naast de Brechtbewoners hebben ook de medewerkers van de Brecht vragen over B4B beantwoord. Dit gebeurde eind 2013 en 2014. In 2013 vulden 16 medewerkers (76%) de vragenlijst in en in 2014 was de respons 19 medewerkers (83%). De vragen aan de medewerkers gaan over hun werkzaamheden op de Brecht en hun betrokkenheid bij B4B. Ook zijn er vragen gesteld over de zelfredzaamheid, de contacten, activiteiten en de uitstrooimogelijkheden van cliënten.

We presenteren de belangrijkste resultaten van de enquêtes onder de medewerkers in dit hoofdstuk. Per thema een algemeen beeld geschetst en we gaan in op opvallende veranderingen in de tijd dat B4B heeft gelopen.⁷ Aan het eind van dit hoofdstuk doen we een aantal aanbevelingen voor het versterken van het contact tussen de buurt, buurtbewoners en bewoners van de Brecht.

5.2 Belangrijkste resultaten

De medewerkers van de Brecht

Eind 2013 werkten er bij de Brecht 21 medewerkers en eind 2014 waren dit er 23. In deze periode is er veel veranderd voor de professionals bij de Brecht. De inrichting van de organisatie is halverwege 2014 gewijzigd (zie ook hoofdstuk 2). Voorheen waren medewerkers gebonden aan de locatie en hadden zij zowel woon- als zorgtaken, deze taken worden daarna gescheiden. Op de locatie zijn altijd zo'n 7 à 8 hospitality medewerkers aanwezig die verantwoordelijk zijn voor de dagelijkse gang van zaken op het gebied van wonen. Daarnaast zijn er 6 à 7 zorgmedewerkers die niet op de locatie zitten,

maar op afspraak komen. De activiteiten in het kader van B4B worden vooral door de activiteitenmedewerkers georganiseerd. Zij zijn verantwoordelijk voor het contact met de buurt. De hospitality medewerkers richten zich op het stimuleren van het onderling contact tussen de bewoners.

Aan de slag met B4B

Wat opvalt in de resultaten van de enquête is dat er in 2014 veel nieuwe medewerkers bij de Brecht zijn komen te werken. Ongeveer een derde van de respondenten die eind 2014 de enquête invulden is nieuw op de Brecht sinds 2014. Dit hangt samen met de veranderde organisatiestructuur op van de Brecht. Men is met een grotere flexibele schil gaan werken, en heeft veel tijdelijke contracten niet verlengd. Daardoor zijn er veel wisselingen in het personeel van de Volksbond geweest.

Mede hierdoor is B4B eind 2014 niet bij alle Brecht medewerkers bekend. Een kwart van de medewerkers heeft nog nooit van B4B gehoord.

Waar in 2013 de helft van de medewerkers aangaf concreet bezig te zijn met B4B, is dat dit in 2014 bijna twee derde. In de loop van de tijd zijn dus meer medewerkers zich dus met B4B gaan bezighouden. Zowel in 2013 als in 2014 bestaat deze groep echter voor een groot deel uit de activiteitenbegeleiders teamleider. Zij werken mee aan het leggen van contacten en het opzetten van activiteiten.

Hoewel de meeste medewerkers naar eigen zeggen weinig met B4B bezig zijn, zijn zij gedurende de looptijd van B4B wel meer tijd gaan besteden aan taken die met B4B samenhangen. Een overgrote meerderheid van de medewerkers rapporteert in 2013 en 2014 dat zij het afgelopen jaar meer tijd zijn gaan besteden aan de zelfredzaamheid, een actievere levenshouding en het versterken van sociale netwerken van de cliënt.

⁷ We vergelijken daarbij de resultaten van de enquête 2013 en 2014 met elkaar. Iets wordt als een verandering opgemerkt als de respons op een antwoordcategorie met meer dan 10% is veranderd.

Stimuleren van contacten

Aan de medewerkers is gevraagd hoeveel cliënten zij ondersteunen bij het maken van sociale contacten. De overgrote meerderheid van de medewerkers helpt bij geen of slechts een enkele cliënt bij het onderhouden van contacten met medebewoners, familie en vrienden en/of sociale contacten in de wijk. Het lijkt er dus op dat binnen B4B het bevorderen van individueel contact tussen cliënten en buurtbewoners niet op voorgrond staat, maar dat meer energie wordt gestoken in het organiseren van activiteiten en contacten leggen met buurtorganisaties.

Verwachtingen van B4B

De medewerkers is gevraagd wat zij van B4B verwachten. De belangrijkste verwachtingen die medewerkers van B4B hebben zijn:

- Buurtbewoners krijgen een positiever beeld van de bewoners.
- Bewoners maken meer contact in de buurt.
- Een betere kwaliteit van leven voor de cliënt.

De medewerkers met deze verwachtingen zijn vooral degenen die ook actief met B4B bezig zijn. Maar weinig medewerkers verwachten in 2014 dat locatiebewoners zullen uitstromen, dat is niet veranderd ten opzichte van 2013. Dit beeld is waarschijnlijk realistisch. Het merendeel van de cliënten die bij de Brecht wonen heeft een zware zorgindicatie en bovendien is het door de krappe huurmarkt moeilijk om woonruimte te vinden waarnaar cliënten kunnen uitstromen.

Contacten en activiteiten

De cliënten op de Brecht hebben volgens de medewerkers (heel) weinig sociale contacten. De medewerkers signaleren dat cliënten moeite hebben met het maken van nieuwe contacten, een praatje maken met onbekenden en meedoen aan nieuwe activiteiten. Volgens de medewerkers hebben zij weinig zelfvertrouwen en weinig vertrouwen in

andere mensen. Over hoeveel activiteiten de bewoners doen lopen de meningen uiteen. Ongeveer de helft vindt dat bewoners veel activiteiten doen, bijna de andere helft geeft aan dat bewoners weinig activiteiten doen.

Toch zien de meeste medewerkers in 2014 vooruitgang. Volgens een meerderheid doen de cliënten nu meer activiteiten dan een jaar geleden en hebben zij meer sociale contacten dan vorig jaar. Het gaat hierbij vooral om contact met medebewoners. Volgens de medewerkers hebben slechts enkele bewoners sociale contacten in de buurt en gaat slechts een enkeling naar activiteiten in de buurt. Hierin is gedurende de looptijd van B4B dus niet veel in veranderd.

Wat willen cliënten?

De medewerkers zijn minder eensgezind over wat de cliënten willen. Volgens ongeveer de helft van de medewerkers in 2013 en 2014 zouden cliënten van de Brecht graag meer leuke dingen willen doen. Volgens de andere helft van de medewerkers is dit niet het geval. Een derde van de medewerkers denkt in 2014 dat de cliënten wel meer leuke contacten willen. Op de vraag of de cliënten meer leuke contacten zouden willen, geeft de helft van de medewerkers aan 'weet niet'. De medewerkers hebben blijkbaar moeite met inschatten of de cliënten meer contacten zouden willen.

De behoefte aan contacten in de buurt wordt minder positief ingeschat. Slechts een kwart van de medewerkers geeft in 2013 en 2014 aan dat de stelling 'de meerderheid zou het leuk vinden om meer contact met mensen in de buurt te hebben' klopt.

Concluderend

In vergelijking met 2013 wordt burgers voor burgers in 2014 breder gedragen onder de medewerkers van de Brecht. B4B is echter nog steeds een project waar de activiteitenbegeleiders en het management zich vooral verantwoordelijk voor voelen. Hoewel

dit voor de medewerkers niet onder de noemer van B4B lijkt te vallen, zijn zij wel meer tijd gaan besteden aan taken die met B4B samenhangen; het bevorderen van de zelfredzaamheid, een actievere levenshouding en het versterken van de sociale contacten van de cliënten.

Ondanks dat de meeste medewerkers verwachten dat door B4B de buurtbewoners een beter beeld zullen krijgen van De Brechtbewoners en dat bewoner meer contact zullen maken met de buurt, investeren ze doorgaans niet in het ondersteunen van individuele bewoners bij contacten in de buurt. Zij doen dit bij maar bij een enkele bewoner.

De cliënten op de Brecht hebben volgens de medewerkers weinig sociale contacten, moeite met het maken van nieuwe contacten en meedoen aan nieuwe activiteiten. Wel constateren de meeste medewerkers in 2014 vooruitgang; cliënten doen meer activiteiten en hebben meer sociale contacten dan het jaar daarvoor. Het gaat hierbij vooral om contact met medebewoners. Het contact met buurtbewoners komt maar moeizaam van de grond. Slechts enkele bewoners hebben in sociale contacten in de buurt en/of gaan naar activiteiten in de buurt.

Over wat de bewoners willen zijn de meningen van de medewerkers verdeeld. Iets meer dan de helft denkt dat zij meer leuke dingen zouden willen doen, de andere helft denkt dat dit niet het geval is. De medewerkers hebben verder moeite met inschatten of cliënten meer contacten zouden willen hebben; de helft weet niet of dit het geval is. Opvallend is ook dat volgens de medewerkers de cliënten over het algemeen geen behoefte hebben aan meer contact met mensen in de buurt. Dit komt niet overeen met wat de bewoners van de Brecht hier zelf over zeggen (zie hoofdstuk 3). De helft van de bewoners geeft aan behoefte te hebben aan meer contacten en meer contacten in de buurt. Blijkbaar komen de wensen op het gebied van sociale contacten niet veelvuldig ter sprake in de gesprekken die medewerkers met cliënten hebben. Dit is een punt van aandacht voor B4B. Het Verwey-Jonker Instituut adviseert de Volksbond om in de vormgeving van

B4B op locatie meer in gesprek te gaan met cliënten over sociaal contacten. Wellicht kunnen de medewerkers van ambulante begeleiding hier een grotere rol in spelen dan nu het geval is.

6 Buurtbewoners aan het woord

6.1 Inleiding

In januari 2014 en in mei 2015 hebben we vragenlijsten verspreid onder 121 huishoudens (brievenbus) in de buurt van opvanglocatie de Brecht.⁸ De enquêtes zijn zowel in het Nederlands als in het Engels verspreid, vanwege de multiculturele samenstelling van de buurt. In Venserpolder wonen in de buurt van De Brecht Ghanese Nederlanders, Nederlanders van Surinaamse komaf en autochtone Amsterdammers. De vragenlijsten zijn door het onderzoeksteam persoonlijk opgehaald aan de deur.⁹ De invullers van de vragenlijst maakten kans op een VVV bon van 20 euro. In 2014 hebben 74 huishoudens/buurtbewoners de vragenlijst ingevuld. Dat is een respons van iets meer dan 60%. In 2015 hebben 52 huishoudens/ buurtbewoners ingevuld, wat overeen komt met een respons van 43%.

In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste resultaten van de enquêtes. Allereerst wordt per thema een algemeen beeld geschetst van de buurtbewoners. Vervolgens schetsen we een beeld van de contacten en activiteiten van buurtbewoners onderling en met de bewoners van de Brecht. We gaan in op opvallende veranderingen in de tijd dat B4B heeft gelopen.¹⁰ Veel –tussen buurtbewoners en cliënten- bleef hetzelfde, maar op een aantal thema's, zoals contact met Brechtbewoners en het gezamenlijk letten op veiligheid en leefbaarheid in de wijk, kunnen we in de loop van de tijd vooruitgang of achteruitgang constateren. Ook doen we aan het eind van dit hoofdstuk een aantal aanbevelingen voor het versterken van het contact tussen de buurt, buurtbewoners en bewoners van de Brecht.

6.2 Belangrijkste resultaten

Venserpolder

De buurt Venserpolder is in de loop van de tijd qua inwoners en ruimtelijke ordening niet veel veranderd. Grotendeels wonen er dezelfde mensen; gemiddeld wonen onze respondenten 14 jaar in Venserpolder. De grootste verandering is dat begin 2015 de buurtsupermarkt is weggegaan, een locatie die voor sommige buurtbewoners een ontmoetingsplek was.

De buurtbewoners zijn de gehele periode dat wij onderzoek hebben gedaan vooral 'heel tevreden en tevreden' over hun eigen buurt in Amsterdam Zuidoost (2014: driekwart; 2015 kruist twee derde deze opties aan). Meer dan de helft van de respondenten maakt wel eens een praatje met andere buurtbewoners. De meeste buurtbewoners geven aan contact te hebben met familie, vrienden, kennissen en directe burens en in iets mindere mate met de rest van de buurt. Het contact met naaste burens en buurtbewoners blijft vooral bij een praatje maken. Weinig buurtbewoners hebben contact met collega's van het werk en binnen het georganiseerde verenigingsleven, zoals sport- of hobbyclubs en vrijwilligersorganisaties.

Bewoners van Venserpolder ondernemen over het algemeen weinig met hun burens en buurtbewoners. Slechts enkele buurtbewoners doen een hobby met mensen uit de buurt, of hangen met hen op straat. Een op de zeven buurtbewoners zegt geen contact te hebben met buurtbewoners. Ongeveer een tiende heeft de wens om met rust gelaten te worden. Een op de tien buurtbewoners heeft geen of nauwelijks sociale contacten, dat laatste komt overeen met cijfers over de rest van Nederland.

8 Bij twee blokken van de Bertold Brechtstraat, twee blokken van de Boris Pasternakstraat, één blok van de Bretanostraat en één blok van de Boeninlaan.

9 We hebben de vragenlijsten op verschillende tijdstippen opgehaald. Buurtbewoners die niet thuis, of de enquête kwijt geraakt waren, hebben een herhalingsbrief ontvangen.

10 We vergelijken daarbij de resultaten van de enquête met buurtbewoners begin 2014 met de resultaten van de enquête van mei 2015. Iets is een verandering als de respons op een antwoordcategorie met meer dan 10% is veranderd.

Contacten en activiteiten

Er veranderd in de loop van de tijd weinig in de contacten die buurtbewoners hebben. Iets meer dan de helft van de respondenten heeft contact met familie, vrienden en naaste burens. Dit blijft hetzelfde in de looptijd van B4B. Het contact met collega's en mensen van sport- of hobbyclubs blijft over heel de linie en in de hele periode weinig. Slechts een derde van de buurtbewoners heeft contact met collega's van het werk en nog geen vijfde heeft contact met mensen van een sport- of hobbyclub. Ook het aandeel van de mensen die contact onderhouden via vrijwilligerswerk veranderd nauwelijks, dit schommelt rond de tien procent. Hetzelfde geldt voor contacten via medewerkers van maatschappelijke organisaties in de buurt (ongeveer een zesde deel heeft dergelijk contact). Naaste burens lijken zich in de loop van de laatste anderhalf jaar minder met elkaar zijn te gaan bemoeien (van een tiende naar een derde antwoord op de vraag: 'Hoe is het contact met uw naaste burens?' We bemoeien ons niet met elkaar').

Buurtbewoners zijn niet erg actief als het gaat om deelname aan activiteiten in de buurt, meer dan een derde zegt nooit aan een activiteit mee te doen. Dit is niet veranderd in de looptijd van B4B. Sporten in de buurt wordt slechts door iets meer dan één op de tien buurtbewoners als gebezigde activiteiten in de buurt genoemd. Boodschappen doen en naar de markt gaan blijven de hele onderzoeksperiode de belangrijkste bezigheden voor buurtbewoners (net overigens, als voor de bewoners van de Brecht, zie hoofdstuk 4). Deze activiteiten worden in 2015 minder gedaan dan in 2014. Naar de markt gaan: door vier van de tien in 2014 en drie van de tien in 2015. Naar de supermarkt gaan: door iets meer dan de helft van de buurtbewoners in 2014 en in 2015 door vier van de tien. Dit laatste houdt waarschijnlijk verband met de sluiting van de buurtsupermarkt.

Ook de bereidwilligheid om met elkaar activiteiten te ondernemen is laag en lijkt zelfs nog iets lager geworden van 2014 op 2015; een op de vier buurtbewoners wilde in 2014 graag samen met andere buurtbewoners activiteiten organiseren in de buurt, in 2015

heeft een op vijf hier behoefte aan. Dit gegeven zien wij als een behoorlijke belemmering om B4B van de grond te krijgen in Venserpolder. De medewerkers van de Brecht hebben in eerste instantie heel erg ingezet op het gezamenlijk ondernemen van activiteiten in de buurt. Maar in deze buurt is de motivatie om iets gezamenlijks te ondernemen in zijn algemeenheid niet zo groot.

Letten op leefbaarheid en overlast

Met hun naaste burens let 1 op de 3 buurtbewoners in de periode 2013 tot 2015 op de leefbaarheid in de buurt. Een iets groter aandeel, tussen een derde en de helft, zegt zich te willen inzetten voor 'een veilige en schone buurt'. Wat opvalt is dat meer dan de helft van de buurtbewoners aangeeft geen last te hebben van elkaar. Een derde zegt over zijn of haar naaste burens dat zij 'geen overlast geven'. Daarnaast valt op dat slechts ongeveer de helft van de buurtbewoners zegt dat zij elkaar willen helpen in noodsituaties.

Beeld van de Brecht

We hebben de buurtbewoners een foto van de Brecht voorgelegd en gevraagd of zij het gebouw kenden en hen met een open vraag gevraagd om toe te lichten wat het gebouw volgens hen is. Bijna alle respondenten geven aan dit gebouw te herkennen. Driekwart in 2014 en vier vijfde in 2015 zegt dat het om de 'Brecht', 'een opvang', 'de Volksbond' of 'een instelling voor mensen met psychiatrische problemen' gaat.

Meer dan de helft van de respondenten zegt dat de mensen die hier wonen 'psychiatrische of psychische problemen hebben', 'chronisch geestelijk ziek of geestelijk gehandicapt' zijn. Een kleiner deel (een zesde in 2014 en een tiende in 2015) geeft aan te denken dat mensen van de Brecht (vaak naast geestelijk ziek) 'verslaafd' zijn. Ongeveer een derde lijkt niet te weten dat hier mensen met een chronisch geestelijke ziekte wonen, dat is in de meting van 2014 en van 2015 het geval. In 2015 komt het iets vaker voor dat de Brechtbewoners worden gezien als mensen met 'psychiatrische problemen' of 'psychiatri-

sche patiënten'. Dit kan duiden op een groter bewustzijn onder de buurtbewoners over wie er op de Brecht wonen. Ook het feit dat buurtbewoners in iets mindere mate denken dat er verslaafden op de Brecht wonen, kan hier een bewijs voor zijn.

Het beeld van GGZ-cliënten

We hebben gevraagd wat de buurtbewoners voor beeld hebben van mensen die 'langdurig geestelijk ziek' zijn. De buurtbewoners konden reageren op een gesloten vraag, met een open antwoordcategorie 'anders namelijk'. Het overheersende beeld over heel de periode is dat deze mensen *'eenzaam zijn'*. Dit denkt ongeveer de helft van de buurtbewoners. De tweede meting onder buurtbewoners - in 2015 - laat zien dat 'eenzaam' iets minder vaak genoemd wordt dan daarvoor (in 2014). Een kwart van de buurtbewoners denkt dat GGZ-cliënten altijd thuis zijn (2014 en 2015). Twee op de vijf buurtbewoners kruist aan dat dit 'mensen zoals u en ik' zijn; een kwart denkt dat deze mensen *'verslaafd zijn aan drugs of drank'*. In de periode 2013 tot 2015 zijn er nauwelijks veranderingen in het imago van GGZ-cliënten bij de buurtbewoners in Venserpolder: het is een constant beeld.

Het beeld van Brechtbewoners

Ook hebben we gevraagd naar het beeld dat de buurtbewoners van de bewoners van de Brecht hebben. Een tiende van de respondenten heeft een positief beeld van de Brechtbewoners, dit percentage blijft ongeveer gelijk in de looptijd van Burgers voor Burgers. Voorbeelden van positieve opmerkingen zijn; *'dat ze positief goed bezig zijn'*, *'dat ze tevreden zijn'* en *'goed, ook zij hebben recht op zorg en dus doen de mensen daar goed werk'*. De Brechtbewoners worden door een groot deel van de bewoners gezien als *'normale mensen'* en *'gewone mensen zoals u en ik'*. Het aandeel respondenten dat dit denkt is in de periode van Burgers voor Burgers toegenomen (van bijna een tiende tot ongeveer een vijfde van de respondenten). Dat er in 2015 meer buurtbewoners de

bewoners van de Brecht als normale mensen zien, kan betekenen dat de buurtbewoners de Brechtbewoners meer als mede-buurtbewoners zijn gaan zien.

Het aantal mensen dat enige vorm van (over)last van Brechtbewoners ondervindt of een negatief beeld van hen heeft is gedaald. In 2014 gaven sommige buurtbewoners aan overlast van Brechtbewoners te ondervinden in de vorm van bedelgedrag of geluidsoverlast. In 2015 is er niemand die specifiek praat over bedelgedrag en noemt slechts één respondent geluidsoverlast. Veel mensen hebben een neutraal beeld van de Brechtbewoners in de vorm dat ze geen (over)last van hen ondervinden, geen problemen met ze hebben gehad en geen moeite met ze hebben. Ook laten redelijk veel buurtbewoners hun blijk van bezorgdheid klinken over de (leef)situatie van de bewoners van de Brecht; *'de mensen zijn eenzaam en triest om te zien, dat ze vrijheid willen en ze leven te lang in te kleine kamers, dan zou ik ook gek worden'*.

Contact met Brechtbewoners

Ongeveer de helft van de respondenten zegt dat zij geen contacten hebben met Brechtbewoners: in 2015 is dit ongeveer veertig procent, dit duidt er op dat er sprake is van een voorzichtig aantrekkend contact tussen de buurt en de Brecht. Twee op de vijf buurtbewoners zegt in 2014 dat ze Brechtbewoners gedag zeggen, in 2015 is dit meer dan de helft. Een kwart van de buurtbewoners maakte in 2014 wel eens een praatje met bewoners van de Brecht, dat waren dezelfde mensen die Brechtbewoners omschrijven als 'mensen zoals u en ik', dit is gestegen naar bijna twee vijfde. Enkele buurtbewoners zeggen bevriend (geweest) te zijn met een bewoner van de Brecht. De naam van een specifieke Brechtbewoner wordt in 2014 vaak genoemd. Elkaar zien op activiteiten in de wijk komt ook voor iets vaker voor te komen, in 2015 gaat het om tien procent van de buurtbewoners die zo Brechtbewoners ontmoeten. Een paar buurtbewoners ontmoeten Brechtbewoners bij activiteiten bij de Brecht (moestuin - 2014, 2015-, barbecue -2013, afvalprikken -2014, open dag -2014, 10 jarig bestaan -2015, burendag -2015) of in de

buurt. Bijna niemand noemt de activiteiten van de buurthuizen die in hoofdstuk 6 aan de orde komen en niemand werkt als vrijwilliger bij de Brecht.

Een op de tien buurtbewoners zegt meer contact te willen hebben met bewoners van de Brecht. Het liefst zouden deze buurtbewoners met de Brechtbewoners praten, gevolgd door sporten. In 2014 was men ook redelijk gemotiveerd om spelletjes te doen met Brechtbewoners, in 2015 is deze motivatie gedaald. Veel buurtbewoners zeggen niet te weten of ze meer contact willen met de Brechtbewoners (twee vijfde in 2014 en een derde in 2015). Ongeveer de helft is er niet van gecharmeerd. Iets meer dan een vijfde van de respondenten geeft bij een ja/nee antwoordmogelijkheid overigens aan interesse te hebben in vrijwilligerswerk bij de Brecht.

6.3 Concluderend

Hoe kunnen we bovenstaande resultaten van de enquêtes onder de directe burens van de Brecht interpreteren in het kader van het imago van de Brecht en haar bewoners? Wat zegt de respons over mogelijke veranderingen in vooroordelen en in het contact dat de buurtbewoners met de bewoners van de Brecht onderhouden? We trekken hieronder de eerste conclusies.

Ten eerste is de bekendheid met de Brecht en de bewoners van de Brecht gegroeid onder de buurtbewoners. Buurtbewoners weten beter dat het om cliënten met een geestelijke/psychische problematiek of psychiatrische stoornis gaat. Een klein, maar groeiend clubje buurtbewoners komt in de loop van de B4B-periode vaker bij de Brecht binnen (Burendag, Open dag) maar het gros van de buurtbewoners ontmoet bewoners van de Brecht niet bij deze activiteiten.

Burgers voor Burgers heeft naar alle waarschijnlijkheid iets betekend voor de vermindering van vooroordelen in Amsterdam Zuidoost over mensen met een psychiatrische problematiek. Of B4B tot meer wederzijds begrip heeft geleid is een andere vraag die

ook te maken heeft met de inhoud van het contact tussen beide groepen. Wederzijds begrip is gebaat bij intensievere vormen van contact, waardoor men meer kennis krijgt van elkaars situatie.

Het aantal contactmomenten met cliënten van de Brecht groeit, maar dan gaat het vooral om oppervlakkig contact op straat; vooral elkaar gedag zeggen en een kort praatje maken. Elkaar zien op activiteiten in de wijk lijkt ook iets vaker voor te komen, maar het aantal buurtbewoners die Brechtbewoners zo ontmoet is nog steeds niet erg groot. Intensiever contact wordt er niet gemaakt, ook niet naarmate Burgers voor Burgers langer uitgerold wordt. Van gezamenlijke activiteiten is volgens de buurtbewoners nauwelijks of geen sprake. Maar enkele buurtbewoners kruisen aan dat ze bewoners van de Brecht ontmoeten bij activiteiten bij de Brecht. En nog minder kruisen aan dat ze bevriend zijn met Brechtbewoners of dat ze bij hen op visite gaan. Ook het animo voor vrijwilligerswerk in de Brecht is niet aantoonbaar gegroeid in de periode dat B4B-activiteiten werden ondernomen.

Wat betreft het thema 'intensiever contact' is het overigens wel belangrijk om op te merken dat buurtbewoners in Venserpolder überhaupt niet veel (behoefte) hebben aan intensief contact met burens verderop dan het eigen portiek/naaste burens. Dat is een gegeven voor de buurt in de hele periode dat wij onderzoek hebben gedaan.

In het imago van de cliënten van de Brecht speelt het feit dat sommige cliënten stelsmatig bedelen om geld en/of sigaretten een grote rol.¹¹ Een aantal buurtbewoners ervaart dit bedelen (op straat of in het zorgcentrum) als overlast; anderen merken het op, maar ondervinden er geen last van. Het overgrote deel van de buurt noemt dit punt

¹¹ Dingen die in 2014 als typisch gedrag van mensen uit een psychiatrische inrichting werden gezien en die in 2015 gedeeltelijk het beeld dat buurtbewoners van bewoners van De Brecht hebben bepalen. De Brecht heeft hier beleid over en probeert dit zoveel mogelijk in te perken, met de hulp van de buurtregisseur, wat in hoofdstuk 6 wordt beschreven.

niet. Wij hebben niet de indruk dat B4B-activiteiten op de een of andere manier de mening/ of het gevoel van buurtbewoners over dit bedelen hebben beïnvloed.

Verder met B4B?

Wanneer de Brecht verder wil met B4B en een stap naar de buurt wil maken, is het van belang om aan te sluiten bij het leven en de sociale cohesie zoals die onder buurtbewoners vorm krijgt. Er zijn maar weinig buurtbewoners die naar sport of hobbyclubs gaan of vrijwilligerswerk doen. Deze vorm van maatschappelijke participatie leeft niet zo onder de buurtbewoners. De Brecht kan hier op inspringen door activiteiten te organiseren die makkelijk toegankelijk zijn en weinig energie van buurtbewoners vragen. Ook is het van belang rekening te houden met wat voor contact de buurtbewoners met Brechtbewoners zouden willen onderhouden. De grootste behoefte die mensen hebben is met Brechtbewoners praten (een vijfde deel). De soepverkoop die de Brecht heeft opgezet in Multibron een voorbeeld van een makkelijk toegankelijke activiteit, waar ook mogelijkheid is tot een onderling gesprekje (hier wordt dieper op ingegaan in hoofdstuk 6). Vluchtig contact dat zowel Brechtbewoners als buurtbewoners waarderen.

7 Contact met organisaties in de buurt

7.1 Inleiding

In april en mei 2014 en november 2015 zijn er (telefonische) interviews gehouden met professionals en vrijwilligers van organisaties in de wijk Venserpolder: buurthuizen, woningcorporaties, zorg- en welzijnsinstellingen, scholen, het gezondheidscentrum, het OKC (Ouder Kind Centrum), winkels en bedrijven. Ook hebben we gesproken met de buurtregisseur uit Venserpolder. Bij de buurthuizen, het gezondheidscentrum en praktijkschool De Schakel zijn face-to-face interviews afgenomen.

In deze interviews hebben wij gevraagd naar de bekendheid met de Brecht als opvang, naar het eventuele contact met de Brecht (met medewerkers en bewoners) en naar het beeld van de bewoners. Wanneer er sprake was van contact, hebben wij doorgevraagd naar de samenwerking: is er sprake van intensieve samenwerking? Wat gaat er goed, wat kan er beter? Ten slotte hebben wij gevraagd of de respondent meer contact of samenwerking zou willen tussen de buurtorganisatie en de Brecht (medewerkers of bewoners).¹²

In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste resultaten van de interviews, dit zullen wij per 'soort' buurtorganisatie doen. Vervolgens schetsen we in de conclusie een algemeen beeld van het contact en de samenwerking met de buurtorganisaties en geven we aanbevelingen voor het versterken van het contact en samenwerking met de buurtorganisaties.

7.2 Belangrijkste resultaten

Buurthuizen

Buurthuis het Spinnewiel en Boeninhuis/Stichting SES (buurthuis en een stichting voor bewonersparticipatie)- hebben het meest contact met de Brecht. Deze buurthuizen nodigen de Brechtbewoners en medewerkers uit voor activiteiten, en andersom. Een voorbeeld van zo'n activiteit is de prikactie in 2014, waarbij buurtbewoners gezamenlijk voor een schone buurt zorgen. De contactpersoon van het Spinnewiel neemt wanneer er iets georganiseerd wordt contact op met de activiteitenbegeleider van de Brecht, die de bewoners vraagt of ze deel willen nemen. De contactpersoon van het Spinnewiel geeft aan dat de bewoners van de Brecht niet worden betrokken bij activiteiten met kinderen, omdat de combinatie van kinderen en psychiatrische cliënten 'niet heel geschikt' is. Deze argumentatie wordt trouwens ook ten dele aangevoerd door het Ouder en Kind Centrum (Amsterdamse benaming voor CJG) als reden om geen contact te hebben met de Brecht. Bij het Boeninhuis/Stichting SES wil men Brechtbewoners wel bij activiteiten met kinderen uitnodigen. De gang van zaken is verder hetzelfde. Voorbeelden van activiteiten bij het Boeninhuis/Stichting SES zijn een disco en een kerstmarkt. De Stichting heeft in 2014 kinderen en bewoners van de Brecht samen gebracht in een tafelgesprek om vooroordelen over GGZ cliënten weg te nemen. Volgens de geïnterviewde heeft dat bij de kinderen goed gewerkt. 'Maar bij de volwassenen valt er nog wel een slag te maken', aldus de contactpersoon van Stichting SES. Opvallend is dat op de Burendag in 2015 ook weer veel kinderen aanwezig waren, terwijl hun ouders niet kwamen op de door de Brecht georganiseerde lunch in de binnentuin.

De samenwerking tussen Stichting SES en de Brecht is sinds 2014 op een wat 'lager pitje' komen te staan door persoonlijke omstandigheden van medewerkers. De contactpersoon van Stichting SES wil hier de komende periode weer een extra impuls aan geven. In plaats van één keer per jaar wil Stichting SES eigenlijk minimaal drie keer per jaar met

¹² Na afloop van het interview is in 2014 gevraagd of de contactpersoon andere buurtorganisaties weet die de Brecht kennen of contact zouden willen met de Brecht. Zo zijn we via de sneeuwbal methode andere organisaties op het spoor gekomen die we vervolgens ook geïnterviewd hebben.

zowel de bewoners als de medewerkers van de Brecht aan tafel te zitten. De contactpersoon van het Spinnewiel geeft in 2014 aan dat ze elkaar eerder van elkaars activiteiten op de hoogte zouden moeten houden. *‘Misschien heeft het laat vrijgeven van subsidies hier iets mee te maken?’*

Het Spinnewiel en Stichting SES/het Boeninhuis zeggen niettemin beiden nog steeds ‘tevreden’ te zijn over het contact met de medewerkers en bewoners van de Brecht. De bewoners van de Brecht worden op straat gezien, maar daadwerkelijk contact lijkt er alleen met enkele bewoners te zijn. Een van hen komt regelmatig bij Stichting SES op de koffie en de kinderen zijn gehecht aan hem geraakt. Beide buurthuizen geven aan dat er vooroordelen bestaan bij buurtbewoners over bewoners van de Brecht en een actieve rol te willen spelen in het tegengaan van deze vooroordelen.

Buurthuis de Bonte Kraai kent de Brecht helemaal niet. De beheerder van de Bonte Kraai vertelt dat dit komt doordat zij niet dicht genoeg in de buurt van de Brecht zitten. Hij geeft aan dat de Bonte Kraai wel open staat voor contacten met de Brecht en het samen organiseren van activiteiten.

Stichting POZO

Vanuit Stichting POZO (Participatie en Opbouwwerk Zuidoost) zetten vier participatiemedewerkers zich in om de participatie van bewoners te vergroten. De medewerkers houden kantoor in de vier BuurtHuizen in het stadsdeel: Gein, Holendrecht, Anansi en De Bonte Kraai.¹³ Stichting POZO heeft de Brecht aan verschillende buurtorganisaties en buurtbewoners gekoppeld bij de start van het project B4B. De contactpersoon van POZO zegt dat er een ‘warme band’ bestaat met de Brecht. Bij doorvragen is dat een band met twee activiteitenbegeleiders en de locatiemanager. De contactpersoon van

POZO vertelt dat zij via een mail naar de drie medewerkers van de Brecht professionals en bewoners uitnodigt voor activiteiten in de buurt. Een voorbeeld hiervan is de Vrouwendag. Als de Brecht met een vraag zou komen, is POZO bereid hen daarmee te helpen.

Aan het begin van het project Burgers 4 Burgers was het contact tussen POZO en de Brecht erg intensief, maar dit contact is nu (in 2015) volledig afgebouwd. De projectleider en manager van POZO zegt dat het volgens haar nu goed loopt bij de Brecht; *‘Ze kennen de vindplekken (Boeninhuis, Anansi, Het Spinnenwiel en activeringscentrum Multibron) en sleutelfiguren daar. Contact via ons is niet meer nodig’.*

Buurtwerkkamer Multibron

MultiBron¹⁴ is de Buurtwerkkamer van Venserpolder, een initiatief dat gerund wordt door buurtbewoners en gesteund wordt door woningcorporatie Eigen Haard (de woningbouwvereniging waar ook de Brecht haar locatie van huurt) en stadsdeel Zuidoost. Bewoners krijgen in de buurtwerkkamer de ruimte om diensten en activiteiten op te zetten die de buurt ten goede komen. De coördinator van de buurtwerkkamer Multibron vertelt dat hij diverse malen is benaderd door medewerkers van de Brecht over het organiseren van buurtactiviteiten. *‘Zij kwamen met een concreet idee voor Brechtsoep en Le Boulevard du Brecht; een tweedehands kledingverkoop.’* De ideeën vanuit de Brecht zijn in 2015 concreet geworden. Eerst kwamen de bewoners van de Brecht wel eens soep eten op donderdagavond bij Multibron (2014), maar nu in 2015 maken ze zelf soep en drie Brechtcliënten delen deze soep uit aan buurtbewoners. De Brecht organiseert daarnaast elke maand een tweedehands kledingmarkt in een ruimte van Multibron. Volgens de coördinator van Multibron worden deze initiatieven door de Brecht georganiseerd

13 Bron: <http://www.buurthuizenzuidoost.nl/index.php?id=113>

14 Bron: <http://www.multibron.nl/>

om zo naar de buurt uit te dragen dat de Brechtbewoners ook volwaardige buurtbewoners zijn die ook activiteiten voor de buurt kunnen organiseren. Vrijwilligers voor het project worden volgens de locatiemanager geworven via de vrijwilligerscentrale. Ook is afgesproken dat er altijd een professional van de Brecht aanwezig is bij de activiteiten, omdat de vrijwilligers van de Multibron niet altijd weten hoe ze met deze doelgroep moeten werken.

Voor 2015 kenden de medewerkers van Multibron de cliënten van de Brecht doordat zij wel eens rondlopen in het winkelcentrum en van een keer brieven vouwen voor Multibron. Medewerkers van de Brecht hielden in 2014 een voorlichting over de Brecht bij Multibron; zij gaven een PowerPoint presentatie en deelden een folder over de locatie uit. De coördinator van Multibron vertelt dat hij sinds 2015 tevreden is over het contact met de Brecht. Hij snapt hun belang bij het organiseren van activiteiten: *‘De Brecht wil zich zichtbaar maken in de wijk en probeert de hele wijk bij hun initiatieven te betrekken. Ze positioneren zich als een actieve partner in de wijk.’*

Burenbond

Burenbond is een nieuwe organisatie waar de Brecht sinds 2015 contact mee heeft. Via de buurtwerkkamer van Multibron is Burenbond in aanraking gekomen met de Brecht. Ook heeft de Burenbond een presentatie gegeven voor het team en de kerngroep (bestaande uit cliënten) van de Brecht. Burenbond¹⁵ is een buurtnetwerk van vrijwilligers die hulp bieden aan kwetsbare buurtgenoten. De vrijwilligers van De Burenbond zijn ‘nieuwe burens’ voor kwetsbare mensen in de buurt. Ze proberen het sociale netwerk van deze mensen uit te breiden, zodat zij zelfredzamer worden. Zodra dit doel bereikt is trekt Burenbond zich terug. Een activiteitenbegeleider van de Brecht geeft als voorbeeld

een Brechtbewoner die haar tuintje niet goed kan bijhouden. Er wordt dan gezocht naar een vrijwilliger die dat wil doen en nagedacht over wat voor tegenprestatie zij kan leveren.

De geïnterviewde van Burenbond vertelt dat ze een informele organisatie zijn en erop gericht om mensen zoveel mogelijk zelf te laten doen. Volgens haar is dat vaak *‘nog een te grote stap voor de bewoners van de Brecht’*. De samenwerking tussen Burenbond en de Brecht is niet heel intensief, maar de geïnterviewde vertelt dat ze elkaar wel weten te vinden als ze elkaar nodig hebben en dat ze welkom zijn op de Brecht. Burenbond ervaart de medewerkers van de Brecht als heel open en oprecht. Een verbeterpunt in de samenwerking is volgens de geïnterviewde dat de communicatie beter kan. Burenbond verleent alleen hulp als de cliënt dit zelf wil en hierom vraagt. Het bereiken van cliënten van de Brecht gaat via de persoonlijke begeleider van de cliënt. Als deze het erg druk heeft en daardoor weinig contact zoekt met Burenbond, heeft Burenbond op haar beurt weinig contact met de betreffende cliënt. Burenbond veronderstelt dan dat de cliënt geen ondersteuningsbehoefte heeft, maar dit hoeft dus niet het geval te zijn.

Wijkagent

De wijkagent, ook wel buurtregisseur, is sinds 2010 werkzaam in Venserpolder. Hij beschrijft zichzelf een soort contactpersoon van de politie naar de wijk en heeft een adviesfunctie wanneer het gaat om de inzet van politiepersoneel. De wijkagent richt zich op sociale problemen in de wijk en pakt kleine criminaliteit en overlast aan. De Brecht heeft veel belang bij de wijkagent, omdat deze hen bijstaat in moeilijke situaties. De medewerkers van de Brecht bellen de wijkagent als ze met problemen en vragen zitten, maar ook *‘als ze overlast verwachten’*. De wijkagent geeft aan dat dit redelijk vaak gebeurt. Voorbeelden van situaties waarbij bewoners van de Brecht overlast veroorzaken zijn het bedelen om geld en sigaretten bij andere buurtbewoners, en een bewoner van de Brecht die overlast veroorzaakte bij woonzorgcentrum De Venser. Intern veroor-

15 <http://www.dichtbij.nl/amsterdam-zuidoost/regionaal-nieuws/artikel/3911533/burenbond-zoekt-vrijwilligers.aspx>

zaken de Brechtbewoners ook af en toe problemen. Zo moest de politie een keer langskomen omdat een cliënt agressief gedrag vertoonde. De wijkagent vindt dan dat de Brechtmedewerkers dit probleemgeval moeten oplossen. De agent gaat in zo'n situatie uit van de verantwoordelijkheid van de woonlocatie (de opvang) voor de patiënt. Voor de medewerkers van de Brecht is zo'n cliënt meer een burger, die niet te handhaven is in het wooncomplex en die zijn huisgenoten en de professionals in gevaar brengt. Ondanks dit soort verschil in perspectief zijn beide partijen tevreden over het contact. De wijkagent is tevreden over de samenwerking met de Brecht. De locatiemanager en hij kunnen elkaar altijd bereiken als er iets is en de communicatie verloopt goed. De locatiemanager van de Brecht is ook van mening dat de samenwerking goed verloopt.

Scholen

Er is vooralsnog weinig contact met de scholen. De geïnterviewden van de scholen 'De Schakel', 'Mytyschool' en 'Praktijkschool De Dreef' kenden in 2014 de Brecht helemaal niet; *'niet als opvang en ook de bewoners niet'*. In 2015 is de Brecht bij twee van de drie scholen bekend, maar van concrete samenwerking is het nog niet gekomen. Wel zeggen de scholen open te staan voor samenwerking met de Brecht. De medewerkers van de Brecht moeten dan wel zelf met een concreet initiatief komen, aldus de directeur van De Dreef. De locatiemanager van de Brecht staat positief tegenover de samenwerking met de praktijkschool en ook de activiteitenbegeleiders zijn enthousiast. Mogelijk zouden de leerlingen stage kunnen lopen bij de Brecht of zouden cliënten van de Brecht in het lokaal voor houtbewerking kunnen werken. Tegelijkertijd geeft de locatiemanager aan dat het investeren in nieuwe projecten veel tijd in beslag neemt, die tijd kan dan niet worden geïnvesteerd in andere projecten.

'Hoe meer nieuwe projecten, hoe zwaarder die gaan drukken op de medewerkers. Het is daarom van belang dat je goed nadenkt over je visie en of het project hierbij aansluit, de urgentie en wat je bereid bent te investeren aan tijd, geld en middelen.'

In aansluiting op dit thema zegt de manager van de Brecht dat het MT van de Volksbond soms te veel verwacht aan activiteiten en resultaat, in verhouding tot de tijd die zij en haar medewerkers aan B4B kunnen besteden.

Zorg- en gezondheidsorganisaties

De geïnterviewden van het gezondheidscentrum en woonzorgcentrum 'De Venser' kennen de Brecht en haar bewoners vrij goed. De receptioniste van de huisartsenpraktijk van het gezondheidscentrum zegt dat 'ze de mensen van de Brecht wel eens door het raam ziet rondhangen op straat'. De fysiotherapeut vertelt dat hij verschillende bewoners van de Brecht in behandeling heeft. Hij vindt het project B4B een heel goed idee. Wel denkt hij dat niet alle bewoners van de Brecht hiertoe 'in staat' zijn. De maatschappelijk werkster van het gezondheidscentrum hebben we niet kunnen interviewen. De receptioniste van het OKC kent de Brecht niet en reageert (2014) enigszins verbaasd op de vraag of zij iets samen zouden willen doen met een opvanglocatie als de Brecht; *'hier komen alleen ouders en kinderen'*. Het antwoord van een verpleegkundige in 2015 is van dezelfde strekking, ze geeft aan dat het OKC geen samenwerking met de Brecht kan hebben, omdat ze alleen met kinderen te maken hebben.

De contactpersoon van woonzorgcentrum 'De Venser' noemt de namen van twee Brechtbewoners die elke dag koffie komen drinken en de activiteiten van De Venser weten te vinden. Daarnaast is er nog een derde Brechtbewoner die als vrijwilliger in De Venser werkt en de broodmaaltijden verzorgt. Verder ziet de contactpersoon de bewoners van de Brecht vaak in de buurt rondhangen. Ze vertelt dat een bewoner overlast veroorzaakte, en dat het woonzorgcentrum deze bewoner de toegang heeft onzegd. De contactpersoon zegt dat bewoners van de Brecht welkom zijn bij activiteiten van De Venser, *'mits zij zich aan de huisregels houden'*. Ook zegt zij open te staan voor het gezamenlijk organiseren van activiteiten. Daarbij denkt zij vooral aan een tuinfeest of markt. De Venser heeft hierover contact gehad met een activiteitenbegeleider van de

Brecht en ze zijn naar het tienjarig bestaan van de Brecht gegaan. Tot concrete andere samenwerking is het nog niet gekomen. De bedoeling was dat ze in 2015 met elkaar een activiteit voor Burendag zouden organiseren, maar dit is verschoven naar volgend jaar.

Bedrijven en winkels in de buurt

De geïnterviewden van de twee ICT bedrijven in de buurt kennen de Brecht en haar bewoners niet. We horen in 2014 van Brechtbewoners dat zij boodschappen doen en wel eens koffie drinken in de lokale supermarkt 'Far West'. De eigenaar van deze supermarkt kent de bewoners van de Brecht in 2014 dan ook wel. *'Ze komen bijvoorbeeld binnen met plaatjes van producten die ze moeten kopen'*. De medewerkers van de Brecht kent hij niet. De eigenaar zegt in 2014 *'een positief beeld'* te hebben van de bewoners van de Brecht en vond het project B4B een goed idee. Inmiddels is de supermarkt er echter niet meer. En daarmee is er ook een ontmoetingsplek minder voor de bewoners van de Brecht en de andere buurtbewoners. Medewerkers van de slager in de buurt en de accessoire-winkel hebben nog nooit van de Brecht gehoord en kennen de bewoners niet.

7.3 Concluderend

Het valt op dat de Brecht nauwelijks contact zoekt met kerken en vrijetijdsorganisaties in de buurt (sportclubs, amateurkunst etc.) Over het algemeen kan gesteld worden dat de buurtorganisaties die letterlijk en figuurlijk het dichtst bij de Brecht zitten, de bewoners wel kennen. Dit zijn met name de buurthuizen het Spinnenhuis en Boeninghuis. De buurthuizen en de Brecht nodigen elkaar uit voor activiteiten, en er wordt gesproken over het 'bundelen van krachten'. In sommige gevallen lukt dat beter dan in andere. Voor het Boeninhuis/Stichting SES geldt dat zij van plan zijn zich actiever op te stellen in de samenwerking met de Brecht (bewoners en medewerkers).

De samenwerking met stichting POZO is in de loop van de tijd afgebouwd, maar er blijft zeker ruimte voor samenwerking en contact. De samenwerking met Multibron heeft in de loop van B4B concreet gestalte gekregen in de vorm van een tweedehands kledingmarkt en het schenken van 'Brechtsoep'. Multibron stelt haar ruimte hiervoor beschikbaar.

De gezondheidsorganisaties kennen de Brecht over het algemeen. Vooral woonzorgcentrum De Venser staat open voor meer contact en samenwerking met de Brecht. Hierbij wordt vooral aan het organiseren van gezamenlijke activiteiten gedacht. Ook komen enkele Brecht cliënten in De Venster koffie drinken en een bewoner doet hier vrijwilligerswerk.

De scholen in de buurt van de Brecht kennen de Brecht en haar bewoners, met uitzondering van De Schakel. Met de scholen is nog weinig contact, maar zij staan open voor samenwerking. De medewerkers van de Brecht moeten dan alleen wel het initiatief nemen en met een concreet idee komen.

De medewerkers van de lokale bedrijven en winkels kennen de Brecht niet. Een uitzondering vormt de eigenaar van de lokale supermarkt in 2014. De bewoners kwamen bij deze supermarkt boodschappen doen en koffie drinken. De eigenaar van de supermarkt kende de Brechtbewoners dan ook goed. De supermarkt heeft in 2015 echter zijn deuren gesloten. Hiermee is een ontmoetingsplek voor Brechtbewoners en buurtbewoners verdwenen.

Er liggen in de toekomst mogelijkheden voor de Brecht in uitbreiding van samenwerking. Verschillende organisaties staan instanties open voor samenwerking, zoals scholen en het woonzorgcentrum De Venser. Bij de samenwerking met de scholen kan gedacht worden aan stageplekken voor scholieren bij de Brecht, of andere activiteiten waarbij leerlingen in contact komen met Brechtbewoners (Stichting SES, gehuisvest in Boeninhuis organiseert al activiteiten met kinderen en bewoners van de Brecht).

Als samenwerking op dat niveau te hoog gegrepen is, kan ook gedacht worden aan het gebruiken van ruimte in scholen voor activiteiten van Brechtbewoners. De Venser geeft aan incidenteel activiteiten met de Brecht te willen organiseren. Echter, deze mogelijkheden kunnen alleen werkelijkheid worden als de Brecht zichzelf activeert om het voortouw hierin te nemen. Wanneer het alleen bij praten blijft, komt er niets van de grond. de Brecht zal dus nog meer een Stap naar de Buurt(organisaties) moeten maken.

8

Conclusies: een kwestie van lange adem en duurzame investeringen

In vijf hoofdstukken hebben we u vanuit verschillende perspectieven inzicht geven in het verloop en de effecten van B4B bij de Brecht, een opvanglocatie van de Volksbond in Amsterdam Zuidoost.

De Volksbond vangt op locatie de Brecht in Venserpolder al tien jaar mensen met zware psychische problematiek op midden in een woonwijk. Op de Brecht – een laagbouw flat in Venserpolder- wonen circa 35 mensen die zware medicijnen gebruiken en waarvan de meerderheid gediagnosticeerd is met schizofrenie. Vanaf het begin heeft de Volksbond de ambitie om haar cliënten als burgers te beschouwen. De Volksbond werkt met PAJa! om het oordeel van cliënten over de eigen opvang te peilen. De Brecht heeft een kerngroep van cliënten die mede bepaalt hoe er op de locatie gewoond wordt. Oorspronkelijk kwam een deel van de bewoners van de Brecht van gesloten afdelingen in de GGZ. De Volksbond heeft deze bewoners welbewust een keus gegeven om dichtbij de gewone maatschappij te leven.

Het management van de Volksbond heeft in 2012 het model van Burgers voor Burgers (B4B) ontwikkeld. Elke locatie van de Volksbond heeft binnen dit model gewerkt aan:

- Het sociale netwerk rond de individuele cliënten: wie ken je wat kun je daarmee doen?
- Het onderlinge contact tussen cliënten: wij zijn burens van elkaar, wat kunnen wij voor elkaar betekenen?
- Het versterken van het contact met de buurt: wat kunnen we met organisaties en bewoners van de buurt organiseren om elkaar te ontmoeten en beter te gaan waar-deren?

Op de Brecht heeft het Verwey-Jonker Instituut onderzoek kunnen doen. Naar aanleiding van dat onderzoek zijn er duidelijke lessen te trekken, die ook in het kader van de huidige decentralisaties en ambulantisering van de zorg relevant zijn. We brengen ze hier onder de aandacht van het publiek: gemeenten, wijkteams, professionals, cliëntenorganisaties en vrijwilligers in de zorg kunnen er hun voordeel mee doen.

Lange adem, duurzame investeringen nodig

Een stap naar de buurt vraagt veel van management en professionals: - ambitie om de GGZ-cliënten als burgers en burens te beschouwen, - tijd om GGZ-cliënten te begeleiden in de kleine stapjes die de ontwikkeling van nabuurschap en burgerschap vragen en – een omslag in werkhouding van de professionals ter plaatse: van zorgen voor naar zorgen dat. Een stap naar de buurt blijft ook voor GGZ-opvang midden in een woonwijk een Grote Stap die lange adem en duurzame investering vergt van alle betrokken partijen.

Op drie fronten gewerkt

In de praktijk heeft de Brecht vooral geïnvesteerd in

1. Zelfzorg en onderlinge verhoudingen tussen de cliënten van de Brecht.
2. Gezamenlijke activiteiten van buurtbewoners en de Brechtbewoners op locatie.
3. Contacten tussen professionals van de Brecht en van buurtorganisaties.

Op het eerste front is vooruitgang geboekt. Hospitality-en zorgmedewerkers leggen de prioriteit bij het verbeteren van de persoonlijke hygiëne, samen koken, boodschappen doen en samen buiten wandelen. We hebben in de metingen onder de cliënten kunnen constateren dat zij de afgelopen drie jaar actiever zijn geworden en socialer naar elkaar (en de professionals) toe. Ze beginnen elkaar als burgers – of liever gezegd als burens- te beschouwen.

Op het tweede front is veel georganiseerd door de activiteitenbegeleiders. Zij zetten een buurtmoestuin, een fietsenreparatie en een tweedehands kledingwinkel op. Zij organiseren ook open dagen en momenten dat er samen aan de leefbaarheid van de buurt gewerkt kan worden (boomspiegels beplanten, bijvoorbeeld). Maar deze initiatieven werpen niet als vanzelf vruchten af in het kader van verbetering van contact, en vermindering van vooroordelen over psychiatrische patiënten in de buurt. Een hand-

jevol mensen doet mee aan de activiteiten; eigenlijk komen steeds dezelfde gezichten opdagen.

Individueel contact tussen Brecht-cliënten en buurtbewoners is er weinig, of het moet het rituele vragen om sigaretten zijn. B4B heeft daar weinig verandering in gebracht. De medewerkers hebben geen ruimte genomen om per cliënt de mogelijkheden te verkennen; daar is ook weinig tijd voor. Misschien kan vrijwillige inzet hier een handje helpen? Vrijwilligerswerk op de Brecht lijkt een van de kansrijkere mogelijkheden voor buurtbewoners om contact te maken met de Brecht en de Brechtcliënten als groep. Maar buurtbewoners hebben over het algemeen contact met hun directe burens, hun familie en vrienden; verdere burens zijn nauwelijks in beeld. Dat geldt ook voor de cliënten van de Brecht, voor zover zij contact maken met anderen. Het aantal vrijwilligers op de Brecht is de afgelopen tijd licht toegenomen, maar die vrijwilligers komen zelden uit de straten om de locatie heen.

Wat betreft de contacten tussen professionals van de Brecht en medewerkers van buurtorganisaties: die zijn steviger geworden. Men is begonnen met een samenwerking met de welzijnsinstellingen: discobezoek, soepverkoop, en tweedehandskledingverkoop. Een voorzichtige uitbreiding van de contacten naar de praktijkschool en de Burenbond is gaande. Concrete samenwerking buiten de welzijnswereld komt langzaam op gang. Uitzonderingen op deze regel vormen de contacten tussen de locatiemanager en de buurtregisseur van de politie.

Af en toe is er overlast in de wijk door de cliënten en dan is een kort lijntje over deze kwetsbare burgers geen overbodige luxe.

Do's en don'ts naar aanleiding van B4B in Amsterdam Zuidoost

Tip 1. Gemeente en GGZ, verwacht niet dat het snel of vanzelf gaat!

Ken de beperkingen van zware psychische problematiek.

Het klinkt als een open deur maar veel initiatieven die opgestart worden -ook door de GGZ zelf- gaan ervan uit dat contact tussen buurt en cliënten op redelijk korte termijn tot stand kan komen, als men de goede initiatieven maar neemt en aanstuurt op herstel en burgerschap. Dat mag misschien hout snijden voor zelfstandig wonende psychiatrische patiënten, maar voor mensen met een zware psychiatrische diagnose die afhankelijk zijn van zorg en begeleiding in hun dagelijks leven, zijn er meer investeringen nodig. En vooral veel geduld. Neem tijd om een plan te maken, en geef tijd om een realistisch plan uit te voeren.

Tip 2. Organiseer passende activiteiten.

Het begin van een ontwikkelend burgerschap van mensen met zware psychiatrische problematiek ligt in begeleiding naar zelfzorg en zorg voor elkaar. Persoonlijke hygiëne, samen koken, boodschappen doen en samen buiten wandelen hebben prioriteit. Verder blijft het zoeken naar passende activiteiten die de match tussen de GGZ-cliënten met zware problematiek en de buurtbewoners en -organisaties- kunnen bewerkstelligen. Het simpelweg creëren van een moestuin waarin cliënten en buurtbewoners een klein lapje grond kunnen bewerken, heeft nog geen ontmoeting of contact tussen beide groepen tot gevolg, laat staan dat de vooroordelen verminderen. Steeds moet er gezocht worden naar momenten en gelegenheden waar beide groepen naartoe willen komen. En steeds moet er gezorgd worden dat die ontmoeting dan ook echt plaatsvindt. Maak de activiteiten niet te moeilijk: het samen koken en uitdelen van soep is haalbaarder dan het repareren van fietsen.

Tip 3. Zorg op locatie voor intern draagvlak.

De hele opvanglocatie moet willen werken aan een burger/buren opstelling ten aanzien van elkaar (personeel, cliënten en buurtbewoners). Maak het werken aan herstel en burgerschap dus niet afhankelijk van één of twee functies. Zorg dat de zorgmedewerkers, de begeleiders bij het dagelijks leven, de therapeuten en de activiteitenbegeleiders allemaal hun best doen om de cliënten een stapje naar de buurt te laten maken. Bij mensen met een chronische zware psychiatrische aandoening hoeft men geen wonderen te verwachten, maar een gezamenlijke visie op wat er wel mogelijk is, is een voorwaarde om de missie te laten slagen. Samen een participatieschaal of een zelfredzaamheidsmatrix hanteren, of op de hoogte zijn van methoden om sociale netwerken te verbreden kan het interne draagvlak versterken.

Tip 4. Netwerken met gespecialiseerde vrijwilligersorganisaties!

Vrijwilligers en vrijwilligerswerk bieden aanknopingspunten om contact tussen cliënten en buurtbewoners te verbeteren. Maar directe burens zijn vaak niet geneigd om vrijwilligerswerk te gaan doen in de zware psychiatrie. Gespecialiseerde vrijwilligersorganisaties als Humanitas en Mezzo kunnen dan beter een rol spelen. Zij hebben ervaring in de match tussen maatjes en mensen met een GGZ-problematiek en trekken bovendien ook het soort vrijwilligers dat de inspanning voor langere tijd wil doen.

Tip 5. Blijf denken in kansen van GGZ-cliënten.

Hoe zwaar de problematiek ook is waarmee de cliënten kampen en hoe zeer zij ook bepaald worden door medicatie, er valt bijna altijd een stapje te doen in het contact met de wijk en de buurtbewoners. Elkaar gedag zeggen kan genoeg zijn. Doordat buurtbewoners geen hulpverleners of familie zijn hebben zij ook een andere plaats in het leven van GGZ-cliënten. Misschien wordt het contact niet intensief, maar dat wordt door beide partijen ook niet verwacht. Met welke organisatie of individuen u ook samenwerkt om het contact te verbeteren: blijf denken in de kansen van GGZ-cliënten!

Colofon

Opdrachtgever
Auteurs

Fonds Psychische Gezondheid
Dr. M. van der Klein
Drs. D. Bulsink

Met medewerking van
Omslag
Uitgave

T. van den Rozenberg, MSc.
Ontwerppartners, Breda
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-773-6

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2016.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Het wemelt tegenwoordig van methoden die het contact tussen verwarde, eenzame mensen en de wijk willen verbeteren: cursussen Vrienden maken, Elkaar laagdrempelig ontmoeten, Maatschappelijke Steun Systemen en maatjesprojecten schieten als paddenstoelen uit de grond. Maar hoe werkt zo'n proces precies als het intramurale cliënten betreft met een zware psychiatrische diagnose? Wat valt er te bereiken in twee jaar en waar moet je rekening mee houden? Stichting Volksbond Amsterdam en het Verwey-Jonker Instituut werkten samen aan een stap naar de buurt van deze extra kwetsbaren in Amsterdam Zuidoost. Dit rapport doet verslag van de vorderingen.